

PETŐFI-MUZEUM.

SZERKESZTIK:

DR. CSERNÁTONI GYULA, DR. FERENCZI ZOLTÁN.

Megjelenik minden két hónapban. Előfizetési ára egy évre 2 frt 50 kr. Egy-egy füzet ára 50 kr.

Julius—Augustus.

Kéziratok a szerkesztőségnek czímezendők.
Kolozsvár,
Bel-Farkasutca 13. sz.

Petőfi fellépte Vörösmarty ellen 1848-ban.

Második közlemény.

II.

De hogy egész terjedtségében fölöljük a kérdést s a maga teljességében és árnyalataiban szemléljük a hangulatot: az országgyűlés állását még más kérdésekben is meg kell tekintenünk. Meg, legalább a fontosabbakban s meg azt, hogy mint hatottak ezek az oly kedély tisztán elméleti radicalismusára, mint Petőfié.

Ott van az olasz ügy pl., mely először hozta a radicalismust határozottabb ellentétbe a miniszteri politikával. Arról volt szó a válaszfelíratnál, adassék-e segély a királynak, mint osztrák császárnak a forradalmazó olaszok ellen, vagy nem? A király, illetve bécsi kormány e segély megadásától tévén függővé egy részről a Budapestre leköltözést, másrészt a Jellasich elleni királyi manifestum kiadását: Batthyányi Innsbruckban jártakor ez iránt ígéretet is tett; mert bár rokonszenvezett az olaszokkal, mégis a pragmatica sanctióból kifolyónak vélte a segélyadást. Különben is Piemont belé-

elegyedésével az olasz forradalom, mely eladdig Ausztria belügye volt, külföldi jellegét öltötte fel. A kérdés hát nem lehetett kétséges; de ellenkezett a közvéleménnyel, mely előtt nem maradt titok, hogy Kossuth és Szemere a minisztérium többi tagjaival ellentétben áll s a minisztertanácsban számos összeütközés történt, mely majdnem Kossuth kilépésével végződött. Tudjuk, hogy Batthyányi a béke kedvéért engedett annyiban, hogy az olaszok elleni segély csak föltételekhez kötve adassék meg. E kérdés jul. 19-én, tehát a 200 ezer ujoncz megszavazása után néhány nappal került a ház elé s a minisztérium állását kötötte hozzá, hogy a segély megadása a válaszfelíratba bevétessék. Mellőzván egyebeket, a hosszas tárgyalások után megállapított felírat szöveg kivált azt hangsúlyozza, hogy a segély a pragmatica sanctio értelmében adatik meg, s pedig mihelyt Magyarország belzavarai lecsendesednek s hogy ez oly békés egyezség megkötésére fog adat-

ni, »mely egy részt a trón méltóságának, másrészt az olasz nemzet alkotmányos szabadságának s méltányos kívánatainak egyaránt megfeleljen.« Az ügy jul. 22-én dőlt el s a fenti javaslat 233 szóval 36 ellen elfogadtatott.

De bár e fogalmazás értelme eléggé magában foglalja azt, hogy így hát lényegileg segély nem fog adatni s e formában a bécsi kormány nem is fogja elfogadni; s más részt világos volt az is, hogy e kijelentésben egy, a minisztériális politika középvonalától egy nagyon is radical oldalra hajló nézet nyilatkozék: a radical párt s tehát Petőfi is, ő, ki költeményben üdvözölte a fölkelt olaszokat, e határozatot keményen elítélte. A legjellemzőbb vád úgy hangzott, hogy a minisztérium csak politikából szavaztatta meg elébb magának jul. 11-én a katonát és pénzt, mert tudta, hogy az olaszügy után az nem fogna sikerülni.

De magának az ujonczozási törvény tárgyalásának halasztása is alkalmas volt a minisztériális párt elleni hangulat elkeserítésére. Jul. 11-én történt a megajánlás, julius 20-án kelt a Mészáros törvényjavaslata, aguszt. 1-én a központi bizottmányé s csak aguszt. 16-án került a ház elé. A halogatás okait itt is abban az ellentétben kell keresnünk, mely Mészáros s a minisztérium többsége és Kossuth véleménye közt majdnem az utolsó pillanatig fönforgott. Erről már szoltunk. Közelebbről érdekli a kérdést az, hogy a központi bizottmány javaslata elkészültével, már ag. 1-ére, a délutáni ülésre kitézetett a törvényjavaslat a napi-rendre. Azonban ekkor Kemény Dénes indítványára elhalasztották

nehány nappal a tárgyalást, mert a mint ő kifejté, a törvényjavaslat csak ideiglenes természetű lehet, nem foglalván magában a hadi kötelezettség általános elveit s így e javaslat egy, az általános elvet kifejező törvénycikk alá volna foglalandó. Amde, folytatá tovább, a hadi kötelezettség emígy az ország pénzügyi helyzetével állván kapcsolatban, még előbb tehát a pénzügyminiszteri előterjesztés volna meghallgatandó. Az elhalasztási tárgyalás és a szavazás, a miniszterelnök indítványára zárt ülésben történt s a néhány napi elhalasztás elfogadtatott.

Az általános elveket magában foglaló törvényjavaslatról, melynek tehát csak része lett volna a 200 ezer ujonczról szóló törv. cikk, már az ag. 7-diki ülésen jelentette Mészáros, hogy bár tárgyalatni nem kívánja, de készen van s be is nyujtotta a háznak. Ugyanez ülésben jelentette egyszersmind azt is, hogy a háznak már régebben kifejezett óhajtásához képest az alvidékre megy, hogy az állapotokról személyes meggyőződést szerezzen s kérte a házat, hogy visszatérteig halassza el a tárgyalást. A ház Kubinyi Ferencz indítványára annál is inkább belenyugdott az új elhalasztásba, mert a nevelésügyi törv. javaslat letárgyalása után a pénzügyi budget tárgyalását kívánta fölvenni. Ennek az osztályokban való megvitatására 4 napot javasolt, mely idő alatt orsz. ülések ne tartassanak. Az elnök, Pázmándy Dénes, interpretációja szerint ez nem is valódi elhalasztás; mert hiszen ha a nevelésügyi javaslat letárgyalatik s azután a pénzügy vétetik elő, ez intézkedés lényege már magában

foglalja a halasztást s mire ezek lefolynak, addig a hadügyminiszter ügy is visszajön. Ámde az ellenzék ebből a halasztásból vádat kovácsolt s főkép, mint Madarász József meg is mondta, abban az irányban, hogy a kormány a „magyar” hadsereg ellen van. »Én nyíltan kimondom, szólt, mikint oda látom irányozva a dolgot, hogy Magyarországnak hadserege veszélyeztessék.« Ezért a hadügy tárgyalását már másnapra kívánta kitűzetni. Az elhalasztás megtörténte tehát mindenesetre nagyon alkalmas volt a radical szellemű ifjúság, s így Petőfi kedélyének ingerlésére annál is inkább, mert utóbb az ujonczozási ügy mégis csak megelőzte a pénzügyi előterjesztés tárgyalását.

Ezt az ingerültséget növelte magának a nevelésügyi törvényjavaslatnak is tartalma s tárgyalása. E javaslat ag. 3-ikán vétetett napirendre s a vita általános része 4-én már lefolyt. Ekkor az ellenzék, tekintettel a súlyos időkre, a részletes tárgyalás elhalasztását indítványozta; de a többség ezt elvetette. Nem hiányoztak hát a vádak, hogy e törvényjavaslat időszerűtlen forcirozása csak arra szolgál, hogy okát adja az ujonczozási ügy halogatásának. Ez volt Petőfi felfogása is. A részletes vita folyamán meg a hirhedt 13 §. okozott nagy vihart. Ez az eredeti, minisztériális szerkezetben a következő volt: »A mely községben több hitfelekezet van, mindenik hitfelekezet számára külön elemi iskola nyitattik, ha egy-egy felekezet iskolába járó gyermekeinek száma ötvenre megy.« A középonti választmány két javaslatot tett e §-hez, t. i. hogy a netaláni

ellenszenv elhárítása végett terjesztessék ki e törvény a külön nyelvű lakósokra is és hogy formája ne legyen rendelő, csupán megengedő, ily formán: »A mely községben külön népfajú lakosok és több hitfelekezetek vannak, mindenik hitfelekezet és népfaj számára külön elemi iskola nyitathatik, ha egy-egy felekezet iskolába járó gyermekeinek száma ötvenre megy.« E módosításhoz Eötvös is hozzájárult.

A vita e pont fölött nagyon elmérgesedett. Ag. 7-én kezdtek tárgyalásához s az ag. 8-diki ülés végén történt a szavazás, melyben 181 szóval 86 ellenében a módosított javaslat is elbukott, mely szerint tehát, ha valamely községben több hitfelekezet és nemzetiiség van, az állam csak *egy* közös iskolát állíthat, de ezt az egyet állítania is kell.

Ag. 9-én az elnök, Pázmándy Dénes, elhagyván elnöki székét, melyet Pálfi János alelnök foglalt el, a megelőző napi szavazat alapján a következő módosítást ajánlotta: 1. Minden községben a közállomány által közös iskola fog állíttatni. 2. Oly községekben, hol több hitfelekezetek vannak, ezek, saját erejükkel külön elemi iskolát állíthatnak, de csak úgy, ha ezt a felekezet többsége kívánja, mely azonban a kevesebbséget soha sem kényszerítheti a külön költségek fedezésére. 3. Azon hitfelekezet, mely külön iskolát állít, eddigi alapítványainak birtokában marad, mit a ház a 6. §-ban már kimondott, megjegygettvén, miszerint a külön iskolát állítók, az állomány által állítandó közös iskolák fentartására rótt adó 5 szántóliát fizetni tartoznak.

Habár azonban Pázmándy javaslatát természetesen szeptember 10-én a törvényjavaslat szelleméből, mégsem felelt meg a ház előbbi szavazásának eredményével, legalább nem a radicalokéval, a kik csak közös iskolát akartak, semmi más s ez oly vitát keltett, hogy 1/4-kor az elnök feloszlatta az ülést. A szavazás aztán csak más nap, 10-én történt, mikor a ház a Pázmándy javaslatát 231 szóval 84 ellen elfogadta.¹

Ilyen természetű dolgok hatottak a radical szellemű közvéleményre az ujonczozási ügyen kívül. Itt minket legkivált Petőfi hangulata érdekelvén e viszonyok között, jónak látjuk néhány sort idézni egy ez alkalommal, ag. 10-én írt cikkéből,² melyben elmondván csalódását a minisztériumban, így folytatja:

»Napról napra mindinkább látván, hogy a ministerium olyan mint a bekötött szemű, hátrakötött kezű és vasravert lábú ember, minden reményemet egybe helyeztem, a nemzetgyülésbe.

Mit nem vártam én a nemzetgyüléstől! soha ennél nagyobb-szerű reményeim nem voltak, és soha sem csalatkoztam olly csufondárosan, mint e nemzetgyülésben!

Uramfia, fölküldi őket egy fölédredett, fölkelkesült, tettrevágyó, tettekész nemzet, és ők itt nyamognak, itt czammognak, mint valami inaszakadt invalidus; kávéházi pipafüstös unalmokból és egykedvűségökből csak akkor pattan-

¹ Mint érdekes körülményt emeljük ki, hogy Eötvös nem volt jelen e szavazásnál.

² Márczius Tizenötödike. 1848. 128. sz. ag. 11. 515. l.

nak ki, akkor jönnek tűzbe, ha nem az ellenséget, hanem egymást kell marniok, és végre is megérjük, hogy szőröstül-bőröstül elnyelik, a törpe minoritást . . . szájuk ugyan elég nagy erre. A rácz fenc eszi az ország lábát s maholnap a szívébe harap, és az a fű még erdőben és mezőn van, mellyet majd a patikába kell vinni, hogy ott orvosságot csináljanak belőle. Egy hónapja, hogy megajánlották nagy hűhóval a 200.000 katonát, s azóta ez ügyben egy árva kurjángást sem tettek, mintha az ellenség még most készitené a Ganges vizén a hidat, mellyen át hozzánk fog gyalogolni.

Déli Magyarországból zsákrakják a lenyiszált magyar fejeket, északi és keleti Magyarországról ki kezeskedik? és ki kezeskedik nyugaton Auszriáért, mellynek alattomos keze szennye eddig is mindenütt látszik?

Egyszerre csak azon vesszük észre magunkat, hogy nem két, hanem négy tűz közé szorultunk, és alig van annyi fecskendőnk, a mennyivel egy égő gyufát el tudnánk oltani, és még is a helyett, hogy állítanak nyakrafőre, ha a pokol fenekéből is a pénzt és katonát, magok játszanak katonásdit, vagdalkoznak egymás között mint a paréj közt a gyerekek. Tanakodnak theológiáról, paedugiáról,¹ és az ördög tudja miféle id-ről. Elhagyhatnátok most azt a nevelést, mikor azt sem tudjuk, lesz-e kit nevelni, vagy sem?

De a legszebb az, hogy ők a népet, mellynek ők képviselői, olly éretlennek, butának tartják. Végző argumentumok mindenre az, hogy

¹ paedagogiáról helyett sajtóhiba.

hja a nép még ilyen, meg olyan éretlen. Köszönend meg ezt képviselőidnek, nép. Én megvallom, egészen másformának ismerem a népet, s éretlenségének legfőlebb egy példáját tudom azt, hogy ilyen képviselőket választott.

Hanem a legszebbnél is szebb az, hogy ők, kik azért vannak összeküldve, hogy a magyar nemzetet kiemeljék a régi fertőből, e helyett még egy új gyalázatot csapnak a képéhez: megajánlják a segítséget Austriának Olaszország ellen s ezzel magok zárják be előttünk az ajtót, mellyen Euro-

pa nemesebb nemzeteinek rokonszerelme jött volna be hozzánk. Most már jőjön el az idő, midőn a magunk emberségéből, a mi könnyen megeshetik, nem birunk kigázolni a bajból, s forduljunk segítségért ama nemzetekhez, majd azt fogják mondani: menjetek a pokolba, a hová valók vagytok, ki(k) kezet emeltetek a szent szabadságra, midőn Europa, sőt ti magatok is küzdöttetek érte!

Ezt fogják mondani, s kilöknek bennünket az antichambreba, hol majd aztán magyarázhatjuk az inasoknak a *pragmatica sanctiót*. —

Ferencai Zoltán.

Petőfi „Egy telem Debreczenben“ című költeményéhez.

I.

1857-ben *Orlai Petrics Soma* egy képet festett, a melynek tárgya Petőfi életének legszomorúbb napjaiból van merítve, midőn 1844-ben egy szenvedéssel és nélkülözéssel teljes telet töltött el Debreczenben. A kép iránt, mely »Petőfi Debreczenben« címet visel és ma már metszetekben országszerte el van terjedve, rendkívüli érdeklődés mutatkozott úgy a közönségnél, mint az egyes hírlapokban. Különösen a *Hölgyfutár* használta fel az alkalmat újból, hogy Petőfi iránt eddig is mutatott rokonszenvének kifejezést adjon. *Tóth Kálmán*, a szerkesztő, ugyanis megvette a képet és sokszorosítottván, műmelléklet gyanánt küldötte szét előfizetőinek. A képpel kapcsolatban aztán egy egész kis irodalom keletkezett Petőfi debreczeni tartózkodásáról a *Hölgyfutárban*, a melyet — szigorúan megtartván az időrendet — az alábbiakban közlök:

I. A 90-ik szám (403-ik l.) »Buda-pesti Hírharang« című rovatában az első hír így hangzik: »+ *Orlay Petrics Soma* ismert festésziünk, jelenleg egy szerföltött érdekes művet készít. Ez egy kép, mely *Petőfi életéből*, azon debreczeni nyomorteljes epizódot ábrázolja, melyet minden művelt magyar ember ismer a nagy költő »Hej Debrecen, ha rád emlékezem« kezdetű verséből. *Orlay* e festménye a mily érdekes tárgyu, ép oly becses, a művészi sikerülés miatt. Ott van a debreceni szegény szoba, a háttérben boglyakemencével, elől a fakó ágy, melyen mély gondolatokba merülve ül a szegény költő. Előtte szalmaszék, a szalmaszéken papír, a papiron egy megkezdett költemény. Az egész szobában egyéb semmi sincs. A költő arcképe igen jól el van találva, miután azt *Orlay* nemcsak más arcképek, hanem szive után is festé, mely *Petőfi*ért az első barátság melegével dobogott. Ki ne

óhajtaná birni e kedves képet, mely a műegyletnek bizonyosan egyik legbecsesb festmény-darabja leend?«

II. A 136-ik szám (617. lap) hírvonata újlag így emlékezik meg a képről: »* *Tegnap a múltárlatban* ismét új havi kiállítás nyílt meg. Még nem láttuk, hogy minő, és csak egy képét ismerjük, de ez is elég arra, hogy a kiállítás népes, látogatott legyen. — E kép „*Petőfi Debreczenben*“. Orlai Petrics Somától. Tárnya a nagy költőnek ifju, nyomorteljes korából van meritve, mely időszakról a költő »Egy telem Debreczenben« című versében oly szép, nyugodt iróniával emlékezik meg. Téglás, falusias szobában ül a költő, ül pedig egy rongyos láda tetején, mert szék nincs a szobában, az-az hogy van bizony, csak hogy ez a foszló szalmaszék a költőnek *íróasztalul* szolgál, melyről egy üvegkalamárrissal lenyomott papír lóg, s rajta egy megkezdett költemény: »Boldogtalan voltam teljes életemben.« A költő debreceni gubában ül, szüksége is van rá, mert a tél fehér világa benéz az ablakon s azt a boglyás kemenczét ott hátul nem nagyon fűthetik, mert nem pattan el rajta az a kis orvosságos üveg, mit a festő annyi tapintattal tett rá. A költő egyik kezében, melyre támaszkodik, kis piros debreceni pipa van, a másikban toll, s így folytatja amaz utánozhatlan szép dalt. Arca megdöbbenőleg hű, s e percben a költői felmagasulás halvány fényében ég, mintegy elmosva azt a sok szenvedést, mely vonásaiban percre oly fájó részvétet költ. A háttérben egy pár könyv hever, Vörösmarty költeményei díszkötésben, a többi rongyosan, papír borítékokkal... s legszélül egy kék, tornyos nyoszolya látszik, meg egy törött zöld korsó.

A mily szép a szerkezet, annyira jeles a kivitel is, a legkisebb részletekig, s a mi e képet leginkább kedvessé teszi, az ama költészet, melytől az egész be van sugározva, mely a szegénységtől nem riaszt vissza, de megnyer neki, mely nem ver le, hanem fölmagasít, s ez egyszerűsége a komposicio gyönyörű egységének kifolyása, hogy minden a költő arcától nyeri e hűbájnos benyomást, mint a hold fényétől a táj. Orlai e képét e lapok szerkesztője tette tulajdonává, részben oly célból, hogy jogot nyerjen általa a kép műlapjához, mely annak idejében lapjaink t. olvasói közt fog szétszórni.«

III. A 266-ik szám (1159. l.) hírvonata már arról értesít, hogy „*Petőfi Debreczenben* 1844-ben című nagy műlapunk első nyomásai ép most kerülnek ki a sajtó alól. E nagy kép — melyet új évre fogunk adni — *kettős színnyomatu*, s ismert festésünk *Molnár József* művészi rajza után annyira sikerült, hogy hozzá eddig adott műlapjaink közül egyik sem hasonlítható. Legnagyobb örömmünkre szolgál az, hogy e kép által meg van mutatva, miként áldozat és helyes választás mellett ide haza is lehet remek képeket állítani ki, a nélkül, hogy a költségeket Párisba kelene küldenünk.«

IV. A 287-ik számban (1247. l.) ezekre az alábbi tárcza következik *Vas Gerebentől*: „*Petőfi Debreczenben 1844-ben.*“ (Képmagyarázat). Azt tartom, könnyű lesz a magyarázat; az ihletett művésznek ecsete oly élénk színeket használt, hogy a kép magától is beszél, s mintha mondani akarná: *ily kicsiny tanyában fért meg oly nagy költő s oly nagy nyomorúság!*

Ne ijedjete meg e képtől, e szegénység nem lesz szemrehányás, a

kezdőnek nincs mit követelni, s én még megvigasztalódom, hogy e nagy költőnek végperccit nem fogja senki lerajzolhatni: mert nem tudom hány millió magyar bírná el azt a nagy szegényt, — ha Petőfi is véginségben hal meg.

Nem tudom mennyiért ereszté be Petőfit a debreceni civis e szűk tanyába? — s ha tán épen ingyen cselekedte volna, nem merném elfogadni emberségnek; mert a szomszédháztól gyanítva, Debrecennek valahol a legszélére szorúlván ki a ház, a jó ember azt is gondolhatta, a csikorgó télben könnyen ide tévedhet a farkas, legalább lesz egy eleven áldozat a többiért, s ennek lár-májára fölébred a többi.

Ott az a nagy kályha, melynek az az egy jó tulajdonsága van meg, hogy majdnem negyedrészt lakja a szobának, s ha már nincsen, a ki pénzért vagy emberségből egy kis fűtőt dugjon bele, legalább a mekkora tért elfoglal, annnyival is kevesebb hideget ereszt a szobába.

A kályha vállán álldogál egy orvososság üveg, — s ha elhinném is, hogy a szegény költő nagy bajban van, mégis hajlandóbb vagyok hinni, hogy a gazda tette be, hogy ily hideg helyen meg ne savanyodjék, — s a ki valaha látott debreceni embert, természetesnek találja a gondolatot, ha mondom, hogy ő el sem képzelhet akkora éhséget, hogy valaki éhkinjában még az orvoságot is megegye.

Az ablakon át látszik a tél egy leveletlen fának ágain, melyről az énekes madár melegebb hazába ment el, s ha már elhagyá e hont, mely neki kora tavasztól késő őszig hű tanyája vala, — nem tudom vádolni a kis madarat, hisz ő csak állat, mely az őszton után megyen, vagy

hogy megnyugszik a kis madár, tekintve az ifju költőnek ablakán, ki még a dermesztő hidegben is egyre dalolgat.

Arcán a szenvedés elég mély nyomokat hagyott; de mi közünk nekünk azon mély barázdákhoz, melyeket az ekevas hasit föl a földön; hisz a mit a jó föld egy szem magért tizzel fizet vissza, sarlóval és éles kaszavassal raboljuk el tőle.

Egy szakadozott bőrládán ül a szegény fiu, kiről ekkor senki sem hitte még, mily nagy darab gyémánt, különben nem a ládán ülne, hanem lakat alatt a ládában volna, s a ki gazdája lenne most, azon törné fejét, hogy van-e olyan nagy bankó, a miért azt oda lehetne adni, s valljon azt a szörnyűséges nagy bankót hol váltják föl neki még apróbb bankókra?

Minden elhagyta a költőt, csak az a cserépedény nem, mit balkezében tart most, abból sziván magába egy kis olcsó meleget, kezeit azon enyhítette, hogy leirhassa vele azt a két sor verset:

Boldogtalan voltam
Teljes életemben;

S a miről épen most gondolkozik a keserű vallomás után, mit még le nem irt, ott van arcán a bánatos gondolat, feleletül annyi szenvedésre:

Csak az vigasztal, hogy
Meg nem érdemeltem.

Egyszerű makrapipa, milyent a debreceni kofa itce számra adogatott egy garasért, hova tévedtél el? Háj, ha betévednél a fővárosba, arannyal váltanának meg, üveg alatt tartanának; így tisztelik meg a nagy költők eszközeit, maguk pedig bizvást megfagyhattak; s benned is az ám a sokat érő kiics, hogy a költő majdnem melletted fagyott meg.

Hát az a vászonkorsó a láda mel-

lett? melyik kuton törött össze? nem hiszem, hogy Petőfi sokat emelgette volna, akár azért, hogy a csikorgó hidegben a víz is jéggé fagyott benne; de még igazabb ok, hogy télen csak az az ember szomjazik meg, a ki előbb *evett is* valamit.

Az ágyból a párna nem igen lát-szik ki, néhány üresfejű kalász ágaskodik ki belőle, mintha kevélykednének, hogy a cséphadaró is megkímélte őket, pedig mások tudják, hogy az üres fejből még a cséphadaróval sem lehetne valamit kiverni, — mégis oda dörgölözködnek a két könyvhöz, mit a költő nem tudott jobb helyre letenni, — és ott pajtáskodnak a könyvekkel, melyek közül az egyik, úgy fordult, hogy a szalmát meg né lássa, míg a másik oldalra dült, mintha el akarná takarni szemeink elől a többit, — vagy hogy tán a költő feje alá vánkosnak fe-küdt le.

Egyetlen szék van a szobában, az is asztalnak állt be a költőhöz; szalmafonadékát a gazda kis fia régen kifosztogatta már, s ilyen elpusztult állapotban mire volna másra alkalmasabb, mint hogy egyes vessző alatt, mint a prókátorok mondják, kétségtelen bizonyítványa legyen annak, hogy a ki verseit ilyen asztalon irogatja, alig írhat másat, a papirosra, mint a mit Petőfi odairt:

Boldogtalan voltam
Teljes életemben;

A jobbkez fáradtan hajlik le a térdre, ujjaival a tollat tartogatja, mely a szörnyű vallomást leírta, — kéz és toll önkénytelenül is érzi, hogy itt meg kell állni, hadd legyen ideje a gondolatnak fölérni az égbe, — talán a gondolat nem fagy meg utközben, és az igazságos isten küld egy megvigasztaló szót, a mint hogy küldött is, csakhogy ez még benn

van a tintatartóban, mely a papirt sulyával szorítja le, és a költő gondolatát türelmesen várja.

Honnét tévedt ide az a mázos tintatartó? nem igen hasonlít a debreceni civis mázos szerszámaihoz, talán ez és az a makrapipa összes birtoka a jó fiúnak, mintha arra szolgálna e két cserépedény, hogy a mely gondolat eszébe jó, a tintatartón át jöjjen a világra, a mit pedig el akar feledni, a makrapipának füstjével enyészszék el tőle.

Az a csonka ludtoll csak olyan portéka, mit kölcsön kérni nem szokott senki; Debreczenben kinevelték volna azt, a ki ilyent pénzért venne, midőn minden tűzhelyen van annyi tollseprő, hogy a kinek kell, bizvást rángathat belőle; és e toll mégis ereklyévé vált a költő ujjai közt, mint azon zöld levél, melyet az erdei vadak is megtépnék a fákön, de ha azt koszoruba fonván, a költőnek fejére illesztik, megfizethetlenebb a gyémántkoszorúnál.

Még a foltja is szétrepedt annak a barna szürnek, melylyel szegény Sándor azt a meleget fogta meg, mit a lelkesülés lobbantott fel benne. Szinte odaillik e viselt ruha a szegénység mellé, s éppen elégendő, hogy a szegénységből többet ne láthassunk, mint a mennyit a kegyelet szegény nélkül elbir.

Az a papir, melyre le van írva már a két sor, ha mai napon kezünkbe kerülne, bankónak is szivesen elvinnék, s a ki tárcájába tenné, kétanniért sem adná, mint a menynyiért maga vette; ilyen kelendősege van néhány sorral beírt darab papirosnak, mikor a költő már — *meghalt*.

Nem hiányzik egyéb, mint az aranyozott keret, aztán tegyék e képet olyan helyre, hol mindenki lássa, és ha valakit elfogna a bánat, látván

hű rajzát a költő pályájának, — vi-
gasztaljátok meg, hogy ne azért bú-
suljon, ha a kezdőt ily nyomorban
látja, — ráér még akkor búsulni majd,
midőn olyan képet is rajzolnak, mi-
kor egy nagy ember véginségben
hal meg.

Láttam én már egy nagy költő-
nek¹ temetését, — elláthatatlan cso-

¹ Valószínűleg Vörösmartynak. Cs. Gy

port huzodott a gyászravatal után,
s egy tapasztalatlan ifjú mellettem
azt mondja: »Ez az, — mondja a
tisztelgő tömegben végig nézve, —
mit a gazdag drága pénzért sem
tudna megvenni!« »Igaz van ön-
nek, mondtam neki, — csakhogy is-
mét ez az, mit a megholt a gazda-
goknak legolcsóbbért adna!«

Csernátoni Gyula.

Petőfinek „Vörösmartyhoz“ intézett költeménye.

Mivel folyóiratunk más helyén
épen most foglalkozunk e költe-
ménynyel, adalékul közöljük ma-
gát a költeményt is olyan formá-
ban, a mint a költő kéziratában
találtuk s a mint még közölvé nem
volt sohasem. A költő 1848-ki kéz-
iratában e költemény a 72-ik s a 90.
lapon áll, honnan aztán utóbb, meg-
bánnván, hogy írta s nem levén
szándéka összegyűjtött költemé-
nyei közé felvenni, kihúzta, de nem
elolvashatatlanul. A költő a cím-
ben „Vörösmartihoz“ alakban, a
költő nevét *i*-vel írta, mert akkor
szokás lett democratismusból az
y-t elhagyni. Ekkor dobta azt el
Jókai, Pálfi Albert, Nyári sat. s
innen a nevek írásában némi kö-
vetkezetlenség származott s magok
az egykorúak hol ezt, hol azt a
formát használják néha ugyanegy
lapon is. Kiadásunkban a jegyzet-
ben megjelöljük az Életképekben
megjelent szöveg eltéréseit.

Vörösmartihoz. 1.

(midőn a nemzetgyűlésben augusztus
21-kén a hadügyben a többséggel
szavazott.)²

Életképekben: Vörösmarty-
hoz: (Midőn a nemzetgyűlésben augusz-
tus 21-kén a hadügyben a többséggel
szavazott.) 1848. I. 9. sz. ag. 27. 271. l.

² Kihúzva a kéziratban így: „(midőn

Hallgassak-e, mivel szeretlek,
Miként atyámat szeretem?
Hallgassak-e, mert teneked sem
Fáj majd ugy a szó, mint nekem?...
Hogy is tethetted, a mit tettél,
Az isten szent szerelmeért! —
Nem én tépem le homlokodról,
Magad tépted le a babért.

Azért hagyád el a muzsákat,
Azért tevéd le lantodát,
Hogy, földre szállván az egekből,
Tüstént besározd magadat.
Sarat, sarat kell látnom rajtad!
Inkább szeretnék látni vért. —
Nem én tépem le homlokodról,
Magad tépted le a babért.

Imé a sas, ha itt alant van
A földön, milyen nagy madár;¹
S olyan kicsiny, hogy alig látszik,
Midőn a fellegekben jár.
Te fõnn valál nagy, s lenn kicsiny
vagy;²
Az ember illy csodát nem ért. —³

a nemzetgyűlésben augusztus 21-kén 6
is arra szavazott, hogy a magyar had-
sereg vezetése ne legyen magyar, hanem,
mint addig volt, német.)“

¹ Életképekben:

Imé a sas, ha itt alant van

A földön, milyen nagy madár,

² U. ott. Te fõnn valál nagy 's lenn
kicsiny vagy;

³ Kéziratban kihúzva: Illyen csodát
ember nem ért. —

Nem én tépem le homlokodról,
Magad tépted le a babért.

Megunta azt a szennyes pályát
A nemzet, mellyen eddig ment,
Kiküzködé magát belőle,
S új czélt tűzött ki oda fent,
S ti visszahürcözljátok őt a
Mocsárba, honnan már kiért. —
Nem én tépem le homlokodról,
Magad tépted le a babért.

Mit bánom én, hogy nem magad
vagy,

Hogy ott száz és száz van veled?
Habár ott volna valamennyi,¹
Itt kéne lenni teneked.²
Ha a költő is oda hagyja,
Ki küzd aztán a jó ügyért? —
Nem én tépem le homlokodról,
Magad tépted le a babért.

Te voltál a nemzet költője?
Te irtad azt a Szózatot,³
Melly szólt egy országnak szívéhez?...
Azt most már szétszakíthatod,
Mert hieroglif lett belőle,⁴
A mellyet senki meg nem ért. —
Nem én tépem le homlokodról,⁵
Magad tépted le a babért.

Ki hitte volna? én nem hittem,
Hogy neved is, e fényes név,
Hazánk egén csak rövidletté⁶
Futócsillag volt, nem egyéb.

¹ Kihúzza a kéziratban e 3 sor így:
Azt én tudom, hogy nem magad vagy,
Tudom, száz és száz van veled?

² Életképekben:

Itt kéne lenni te neked.

³ Életképekben:

Te irtad azt a szózatot,

⁴ U. ott. Mert hieroglif lett belőle,
Kéziratban kihúzza: Mert olyan

⁵ Életképekben:

Nem én téptem le homlokodról,

⁶ U. ott.: Hogy neved is, e fényes név
Hazánk egén csak rövidletté

Ómoljatok, szemem könnyűi,¹
É lehtiltott szép éssillagért. —
Nem én tépem le homlokodról,
Magad tépted le a babért.

(Pest.)² Közli: F. Z.

¹ U. ott.: Omoljatok, szemem könnyűi,
² Az Életképekben hiányzik, ellenben
ott alája van írva a költő neve s ehhez
(*) alatt a következő jegyzet: „Én, ha
verset írok, nem írom a magam mulatsá-
gára, hanem írom azért, hogy kiadjam,
hogy mások gyönyörködjenek benne vagy
okuljanak rajta. (Éléréme-e czéломat, vagy
nem? az nem tartozik ide.) Sokan vol-
tak, kik e költeményem kiadását elle-
nezték. Nem tebetek róla. Én érzem a
legnagyobb fájdalmat, hogy erre kény-
szerflve vagyok, mert, én szerettem, én
tiszteltem legjobban Vörösmartit mind
azok között, kik őt valahá szerették és
tisztelték, de elveimet még sokkal job-
ban szeretem és tiszteltem, mint őt. Szí-
vem sajog és vérzik, de kérelhetetlen
maradnék, ha elvérzeném is bele. Brutus
talán sírva szúrta le jötevőjét, apját, Cae-
sart, de leszúrta. Hogy Vörösmartit el-
tetelem, nagy áldozat, mellyet szívem tesz
elveimért, de bármily nagy ez áldozat,
kész vagyok és mindenkor kész leszek
szokkal nagyobbakat is tenni értetek, szent-
séges elveim! Petőfi Sándor.”

A Havas-féle Petőfi-kiadás, mint folyó-
iratunk e számában „Petőfi műveinek ki-
adásai 1889—91-ben” című czikkünkben
olvasható, 16 hibával és 2 kihagyással
közli e jegyzetet.

Megjegyzés: Az Életképek továbbá
használja az apostrophás 's, a, e' betű-
ket, melynek a kéziratban nincsenek;
de az efféle eltérést nem jegyeztük ki.
Megjegyzendő az is, hogy a Havasféle
kiadás szorosan véve sem az Életképek
közlését, sem a kéziratát pontosan nem
követi, bárha a kéziratbeli alakhoz áll
közelebb. Eltérések: 1. A cím nála:
Vörösmartyhoz. 2. II. szak 1. sor: Azért
hagyád el a műzéseket, 3. II. szak 4. sor:
Tüstént besározd magadat? 4. II. szak
6. sor: Jobban szeretnék látni vért —
5. III. szak 4. sor: Midőn a fellegekbe'
jár. 6. V. szak 4. sor: Itt kéne lenni te
neked. 7. VII. szak 1. sor: Ki hitte vol-
na? ... én nem hittem, — Az általá-
nos föltűnést keltett költeményt akkor ki-
adta a Népelen. Radical lap is a
tárczában, (1848. ag. 30. 204. l. 51. sz.)

Adatok Petőfi követjelöltségéhez.

XII.¹

Ha az akkori lapok legnagyobb része e kérdésben Petőfi mellett nyilatkozott: voltak azonban olyanok is, kik Petőfi bukását helyesnek tartották. Világos ez abból, hogy elle- ne ez időben a különböző lapokhoz több cikket küldtek be, melyeket azonban ezek nem adtak ki. Így pl. a *Radicallap* jul. 1-sejéről ezt írja (95. l. 24. sz.):

*** Mindenfelől kapjuk a sok cikket Petőfi Sándor barátunk ellen — természetesen erősen odaszólnak Petőfinek amugy magyarán — de mind névtelenül — kiméljenek meg minket édes urak! — cikkeik 1-ször iszonyatosan hosszúk 2-or elvünk, irányunkkal homlokegyenest ellenkezők — 3-or meg névtelenek. — Ezek mindannyi okok, hogy azokat nem használhatjuk. Vannak hiszen elég szerkeztők! — kiket boldogíthatnának azon cikkekkel — kik Petőfit egy kanál vízbe előlnék — ha lehetne — kik egyre azt prédikálják, milly rossz poeta az a Petőfi — kik legnagyobb dicsőségüknek tartják, midőn detegálták, hogy Petőfit — az előtt Petrovics-nak nevezték — ez persze iszonyú vágás! — s osztán ilyen ember hogy írhat jó verset? stb. stb. — küldjék tehát azon urakhoz az illy cikkeket, ne hozzánk, — nekünk nem kellenek.

Az „*Alföldi Hirlap*“, mely világosan szintén nem volt a költő barátja s Debreczenben jelent meg, honnan a válasz is kelt volt a »Királyokhoz« című költeménye ellen, ugyanez időtájban így ír az ügyről (2. sz. jul. 5. 7. l.): »*Petőfi Sándor* a hirlapokban hosszasán leírja: hogy

miképen üttetett el a szabadszállási követválasztásnál a követségtől. — Mi csak azt sajnáljuk: hogy Sándor barátunk ohajtása nem teljesülésén olly igen felindult s méregbe jött, s azon mindennapi political bohózatot annyira elkeseredve szivére vette. É kalandból kézzel foghatólag okultatott a pajtás az iránt: hogy gyakorta mi a nép, s hogyan forgatják szélvitorlaként ennek akarátát, s hogyan szokás és lehet azt felhasználni. — Egyébiránt a Petőfi el nem választását országgyűlési jelentékeny veszteségnek épen nem tartjuk: mert mi őt lant mellett, s népgyűléseken és forradalmi fellépéseknél tartjuk saját helyén állani s működni, — de az elfogulatlanságot igénylő országgyűlési tanácskozásnál épen nem. — Ő nem tud tanácskozni, — ő csak ön vas feje szerint határoz.«

XIII.

Petőfi ügye a Nemzeti gyűlésen.

A szabadszállásiak petitiója az V. nemzeti gyűlésen, jul. 8-án került tárgyalás alá d. u. $\frac{3}{4}$ 1 órakor, midőn a 8-dik osztály előadója, *Nagy Samu* képv. terjesztette elé az ügyet. A petítio tartalmát a Pesti Hirlap¹ a következőkben közli:

Óra múlva az ülés folytattatván, a 8-dik osztály előadója jelenti, miként Nagy Károly szabadszállási követ választása ellen Kunszentmiklós és Laczháza választói nagyszámu aláírással ellátott folyamodványt nyújtottak be; de miután a jegyzőkönyv már tárgyaláson keresztülment: az osztály nem tartá magát feljogosítva annak tárgyalására, hanem a ház elé terjeszti.

¹ I—XI. alattiakat l. Pet. muz. 1890. V—VI. és 1891. I—III. füzet.

¹ 640 l. 104. sz. jul. 11.

Több tag kívánatára felolvastatott a folyamodás.

A folyamodvány aláírói mindazon méltatlanságokat elpanaszolják, melyeket Petőfi a lapok útján közzétett. De még többeket is.

Hogy Nagy Károly pártja folyvást itatott, — hogy Petőfit, mint hazárulót, muszka-spiont stb. rágalmazták, becstelenítették, fenyegették, — kit ha agyonvernek, ezt a ministérium jó neven veszi (kitörő indignáció.)

Hogy midőn Petőfi magát az ellene koholt rágalmak ellenében igazolni akarta: a felbőszült tömeg élet veszélylyel fenyegeté.

Hogy a választás helyéről eltávolították; még pedig, hogy választóival ne találkozzék — nem az országuton, hanem mellékes dűlő-utakon.

Hogy midőn panaszlók megjelentek, jelöltjük már nem volt a választás helyén; sőt oda magok sem bocsáttattak; a felfegyverzett másik pártbeliek által agyonveréssel fenyegettetvén.

Ezenkívül még saját előljáróik is lemondással fenyegették a folyamodókat, ha Petőfire szavaznak; s a főbíró, hogy választásra be ne mehessenek, nem a kezes,¹ hanem a szilaj ménest hajtata haza.

A folyamodók azzal végzik, hogy ha sérelmök orvosolva nem lesz, ők kivonandják magokat a nemzetőrségi kötelesség alól. Egyébiránt újabb választás helyéül nem a botrány színhelyét Szabadszállást, hanem Sz.-Miklóst kívánják² kijelöltetni.

Felolvastatott a jegyzőkönyv is. Ez szokott hivatalos feszességében úgy látszik egy szót sem akar tudni Petőfiről.

A tárgyalás folyamatát a *Közöny* szerint adjuk (1848. 126. l. 31. sz. jul. 10.);

¹ igazs.

F. Z.

Nyári Pál: Uraim! Egy folyamodás adatott be, mellynek tartalma ha igaz, kérdésen kívül a' választás nem történt a' törvény által biztosított szabadság körében. Miután itt feladás történik 176 folyamodó által, a' háznak, vélekedésem szcrint, kötelessége megrendelni a' vizsgálatot, annyival inkább, mert ha a' dolog szavazásra ment volna 's a' szavazati jegyzőkönyvből ki lehetne mutatni, hogy panaszkodók, vagy közülök néhányan jelen voltak, akkor lehetne indokolni, hogy jelen voltak. De miután közfelkiáltással történtnek mondatik a' jegyzőkönyvben, a' folyamodást meg kell vizsgálni. (Helyes!)

Szeles: Uraim! jelentem önöknek Nagy Károly nevében, hogy ő maga is kívánja a' vizsgálatot. (Felkiáltás: helyes!)

Elnök: Nyilvánitom a' háznak, hogy a' tárgyban vizsgálat rendeltek. (Helyes!) A' második osztály előadója ne terheltessek feljönni.

Besze János: Az a' kérdés: ki fogja megrendelni a' vizsgáló birókat: A' ministerium? (közbeszólás: a' ház) 's ki fogja viselni a' költségeket?

Elnök: A' ház fog rendelni vizsgáló birót.

Bónis Samu: A' mi a' költségeket illeti, az ideiglenes szabályok nyomán a' költség mindig azt érdekli, a' ki hibás: ha ok nélkül panaszkodik valaki, az ok nélkül panaszkodót, ha pedig helyes az ok, a' ki ellen a' panasz elödatik. (Felkiáltások: helyes!) Ez az én véleményem. A' mi pedig a' vizsgálatot magát illeti, azt talán akkorra kellene halasztani, mikor a' ház szabályai készen lesznek, hogy a' vizsgálat azok szerint teljesíthetessék.

Kazinczy Gábor: Azt hiszem, mi-

szerint nincs arra szükség, hogy a dolgot a ház szabályainak tárgyalásáig halasszuk, annál inkább, miután azon eljárást, mely a folyamodó egyéniség irányában elkövetett, nem tartom a maga helyén valónak, s általában halaszthatónak. Az erkölcsi individualitás az emberben valami olly szent, mely nem engedi, hogy bárminő szenny és folt 24 óráig is rajt száradjon. Nem azért, mivel a folyamodó egyéniséget a nemzet kitűnő diszének tartom, hanem ha a ház megrendeli a vizsgálatot, történjék az azonnal. A mi a költséget illeti, én nem is tudom mi az a költség; úgy hiszem, hogy legjobban lehetne elejét venni, hogyha önök elhatároznák, miszerint a vizsgálatot compromissionális bíróság tegye meg. (Felkiáltás: három biztost nevezünk ki. Többen: egyet. Mások: legalább három kell.)

Bónis Samu: Megnyugszom abban, hogy a vizsgálat mindjárt megtörténjék; de miután a szabályok, sem a vizsgálat módjáról, sem a tagok kiküldéséről nem szólnak, azért indítványoztam, hogy a szabályokat várjuk be.

Szeles: Azt tartom, miután a ház és Nagy Károly maga is vizsgálatot akar, meg kell azt rendelni. Nevezzen a vádlott egyet, és a vádoló egyet és a ház is egyet. (Felkiáltás: nevez a ház.)

Egy képviselő: A folyamodók 158 vannak, hogyan választhatnának ezek egy tagot?

Olgyai Lajos: Azt tartom, a vizsgálat annyiival inkább szükséges, mert a panasz a városbírája ellen tétetik, ugyanazon városbírája ellen, ki ellenök volt a folyamodóknak. Így a vizsgálat szükséges lévén, azon előadásra szorítkozom csak vélekedésemmel, miszerint a folyamodó fél küldene

egy tagot és a panaszlott szinte egyet; — azt tartom, a folyamodó nem nevezhet ki, mert nem Petőfi folyamodik, hanem a sz.-miklósiak. Egyenesen nevezzen ki a ház vizsgáló bizottmányt.

Elnök: Ki van mondva, hogy vizsgálat történjék, ez már nem szenved kérdést.

Csiky Sándor: Ugy vélekedem, miképen a háznak a maga kebeléből tagokat kinevezni nem lesz célravezető. (Szólv beszédében félbe szakasztatik.) Én a komoly tárgyakból soha sem csinállok tréfát. Tanulni szívesen szeretek akárkítól, ki többet és jobbat tud nálamnál, de azért kinevetést nem tűrök. (Helyes! éljen!) Tehát azon véleményben vagyok, hogy épen a háznak a maga kebeléből vizsgálatot tevő tagokat kinevezni célra nem vezet. Hiszen mi lenne ebből? Vannak számosabb petíciók, melyek iránt vizsgálatot kellene rendelni. Történhetik, hogy még több fog előfordulni, s több vizsgálatokat kell rendelni. Mi lesz ebből? A ház felosztja magát vizsgáló bizottmányokra, kik fognak majd határozatokat hozni a hazát érdeklő dolgokban? Az ilyen eljárás sem törvényeink szellemével össze nem hangoztatható, sem mostani körülményeinkkel össze nem egyeztethető. Mi a vizsgálatértélt illeti, a hatóságra biznám. Mindenkinek van joga az egyes részrehajló tag ellen kifogást tenni; itt is fognak tehetni.

Madarász László: Azon állítás, miszerint a háznak kiküldése törvényeink szellemével össze nem fér, semmi nyomatékkal indokolva nincs. Törvényeink szelleme a parlamenti kormányzásról mit sem tud; ez a ház ujság, melyet a táblabírói régi törvényekből kihozni nem lehet, itt a parlamenti ház eszméjét kell

követni. (Helyeslés.) Ugy áll a kérdés: ezen ház magának tartja-e fenn a vizsgálat jogát, vagy másra teszi által? Én a' szélesebb szabadságnak embere vagyok, 's fentartani kívánom a' háznak azon jogot, hogy a' maga köréből küldjön ki részrehajlatlan egyéneket. Az előttem szóló képviselő azt mondá: az illető hatóságra kívánja bizni a' vizsgálat megtételét, tehát azon bíróra, kit leginkább terhel a panasz, mert e' választási bizottmány megszűnik hatóság lenni, mihelyt a' választás befejeztetett. Osztom Bónis Sámuelnek azon véleményét, hogy e' háznak szabályai nem lévén, így törvények szellemére hivatkozni annyi, mint semmit sem mondani. Véleményem az: a' ház előtt ne egyes perlekedés, hanem legyen önhatóságának fentartása. Ezen eszméből kiindulva, kívánom: a' ház rendelje ki a' vizsgálokat minelőbb, — mert a kérdés olyan, melly akár a' megválasztott képviselőnek, akár a' panasz által érdekeltnek becsületébe vág.

Deák Ferencz: Ugy szólok a dologhoz, mint követ. Figyelmeztetem a' házat, hogy talán ez az első eset, mellyben vizsgálatot küldenek ki, de könnyen következeseket vonhat maga után; figyelmeztetem a' házat, hogy a' verificatio 's ennek folytatában megrendelt vizsgálatok néha oly kérdéseket foglalhatnak magokban, melyek ministerialis cabineti kérdések. Azon tekintetből, mivel azok valaha oly fontosak lehetnek, ovakodni kell, hogy ezen hatalmat a' ház kezéből ki ne szalassza, nem csak azért, mert ez a' ház jogaihoz tartozik, hanem azért is, mert igen sokszor lehet a' ministerium részesfél, a' ház pedig soha sem. A' ház felette áll minden hatalomnak, az fél nem lehet, mert a' ház többsége előtt minden félnek

el kell enyészni. (Helyeslés.) E' jogot tehát a' háznak kezei közül kiereszteni nem lehet. A' ház itél a' verificatio felett, 's hogy ezt tehesse, adatok szükségesek. Hogyan szerzi meg azokat? Akkép, hogy megbíz valakit azoknak megszerzésére. Kit biz meg? Jurisdictiont? Az igen sok esetben fél lehet. De ez csak politikai tekintet; én egy jogi tekintetet mutatok, 's állítom, hogy e' háznak, mint ollyannak, a' végrehajtó hatalommal csak a' ministerium, vagy elnökség által lehet érintkezésbe jönni, ezt pedig mért tenné a' ház, midőn a' maga kebeléből küldhet ki? Ha a' ház jurisdictionnal akar rendelkezni, akkor nem azt kell mondani: kiküldetik, hanem: a' ministerium megbizatik, hogy így és így rendelkezék. Azt hiszem, nem lehet máskép, mint a' háznak kell kiküldeni, és pedig a' maga tagjai közül, ha több eset lesz is. (Helyes!) De épen azért nem tartom szükségesnek, hogy 3-at küldjünk, mert a' küldöttség nem fog itélni, csak vizsgálni. Elég lesz tehát csak egyet küldeni. (Helyes!) (Sokan Patait kiáltozzák.)

Patai József: Én a' parancsnak örömezt hódolnék, de gyenge egészségű ember vagyok, azért méltóztassanak megengedni.

Ioánka Zs.: Válasszunk. Holnap reggelig tegyük meg a' czédulázást.

Bónis Samu: Azon esetre figyelmeztetem önöket, hogy semmi egyes kérdésnél el ne térjünk azon módtól, mellyet ideiglenesen elfogadtunk. A' választás történjék titkos szavazás útján.

Asztalos Pál: Ne egyet, hanem 3-at küldjünk. A' kiküldöttnek is igen érdekében van, hogy ne egy teljesítse a' vizsgálatot, nehogy részrehajlással vádoltathassék.

Bónis Samu: Én is 3-at kívánok. (Sokan 3-at, mások kettőt kiáltoznak.)

Elnök: 1-ső kérdés: egyet küldünk-e, vagy 3-at? (Sokan 3-at, mások 1-et kiáltoznak.)

Kazinczy Gábor: Méltóztassanak megfontolni azt, hogy eddig csak egy ilyen kérdés van ugyan előtünk, de lehet 50, 's ha minden kérdésre 3 tagot küldünk, utóljára nem marad 226 tag. 2-or. Egy képviselőtől várjuk meg, hogy olly részrehajlatlansággal fog eljárni, miszerint eljárása a' bectelenség vádját nem szenved magán. (ismét. 3-at kiáltoznak.)

Asztalos Pál: Politicai életben a' hitnek nincs semmi cursusa. Hiszünk a' templomban, de itt nem lehet. Nem tudom, találkozik-e egyén, ki a' részrehajlással gyanusítottának magát kitenné (küldjünk 3-at).

Egy képviselő: Küldjünk 1-et, mert ugy a' felelősség egyben öszpontosul, háromnál pedig megoszolna.

Elnök: Kik azt akarják, hogy egy legyen, álljanak fel (sokan felállanak). Meggyőződésem szerint háromra van a' többség. Már most tessék választani. Én is kívánom, hogy titkos szavazás utján történjék, de csak ülés végén.

Irányi Dániel: Figyelmeztetem a' házat, hogy a' nemigazolt követek nem fognak szavazni.

A' képviselők szavazataikat egyenként beadták.

Az ülés végén aztán az elnök a következő jelentést tette: — Jelenem továbbá: hogy a' vizsgálatra kiküldendő képviselők közül legtöbb szavazatot kaptak: *Bónis Sámuel 91*, *Besze János 68*, *Asztalos Pál 52* szavazatot. Ezen urak Szabadszállásra mennek.*

Közli: *Ferenczi Zoltán*.

Petőfi kinevezetése századosnak.

Petőfi kinevezetése a *Közlöny*-ben 1848. okt. 16-án jelent meg (128. sz. 637. l.) s ebben különösen az veendő figyelembe, hogy ez azon az alapon történt, mert ő már elébb nemzetőrségi százados volt s tehát nem azon az alapon, a mint életirói nem egyszer említették, hogy már volt katona.

A kinevezés így szól:

A honvédsereghez kinevezetnek sat.

A honvéd 28-ik zászlóaljhoz századosul: Petőfy Sándor nemzetőrségi százados.

Budapest, october 15-én 1848.

Hadügyminister

Mészáros Lázár.

Közli: *Ferenczi Zoltán*.

Czélzások és vonatkozások Petőfire az 50-es évek lapjaiban.

IX.

A „*Hölgyfutár*“ 1857-iki folyómból (folyt.):

* + *Petőfinek* megfájult egyszer a keze Kun-Szent-Miklóson, mivelhog

igen sok telt palaczkot emelgetett, nekünk (bocsánat, hogy egy igénytelen újdondász egy nagy költővel párhuzamozza magát) nekünk a mult hónapban azon jótétemények leírásában fáradt el kezünk, miket *báró*

Sina Simon, a lelkes honfi elkövetett« stb.

(H. F. 3-ik sz. II. l. *Hirharang*.)

»... „*Cserebogár*“ Petőfi hasonczimű verse¹ után van írva, pedig azt mondja az írás, hogy ne kívánd felebarátodnak se ökrét, se egybenemű jószágát.«

(H. F. 4-ik szám. 18. lap. *Nyílt posta*.)

»... Patikárusék fokozott kedvvel hűzták a csárdásokat; szinte most is halljuk még a költő dalát, mit e magyar vigalom szépsége annyira igazolt:

„Járjatok be ezer földet,
Mít az isten megteremtett,
Nem akadtok bizonyára
A magyar nemzet párijára.“

(H. F. 24-ik sz. 97. l. *Jogászbál* cz. rovat.)

»M... ra. Miért nem közlünk mi is verseket *Petőfitől*? Azért mert nem akarjuk misztifikálni a közönséget oly költeményekkel, mik különböző vállalatokban háromszor—négyyszer megjelentek, s miket körülbelől úgy is minden ismer.« Stb.

(H. F. 27. sz. 112. lap. *Nyílt Posta*.)

„A *pesti zenedében* jelenleg igen hazafias tervek forognak szőnyegen. Három pályázatot akarnak közelebb megnyitni. Az első pályadij egy *Petőfi* vagy *Vörösmarty* költeményéhez irt dallamra lenne, melyre egyedül magyar zeneköltő pályázhatna.«

(H. F. 28. sz. 115. l. *Hirharang*.)

¹ Petőfinek „hasonczimű verse“ nincs. Valószínűleg a „Szülőföldemen“ cziművel tévesztette össze a szerkesztő, a melynek refrainje: „*Cserebogár, sárga cserebogár*.“ Cs. Gy.

A 68-ik szám élén a következő jegyzet kíséretében van közölve »A kis béres«: »Több felől föl vagyunk hiva, hogy Petőfi *kevésbé ismert* költeményeiből egy párt közöljünk. E kívánatnak tettünk ezuttal eleget. Petőfi költészete különben is oly nemzeti kincs, melynek terjesztésére minden irodalmi közlöny mintegy hivatva van. Szerk.«

»... Csak néhány napelőttre emlékezzünk, midőn az utczák feketék voltak a sártól, a levegő sötét az esőtől, az eget pedig Petőfi ismét csak a szürke bakkancsoköpenyeghez hasonlithatta volna. De bár — a költő szerint —

Egykor miként a férfigond,
Mogorva volt az ég;
Most mint a kis gyerek szeme
Mosolygó tiszta kek.“

(H. F. 77. sz. 341. l. *Budapesti hirharang*.)

»A *Déliabáb* egy váddal lép föl ellenünk. Gondolják-e önök mi e vád? Hogy multkor több *előfizetők felhívására* kiadtuk lapjainkban *Petőfi* »Kis béres«-ét, mely ugyan megjelent már némely kiskörű lapban, de mi szépségénél fogva érdekesnek tartottuk nagyobb közönségnek is bemutatni, annál inkább, mert fölhivattunk rá. Ezt a *Déliabáb* olcsó szerkesztési fogásnak veszi, holott láthatá, hogy ugyanazon számunkat, melyben e vers van, félív helyett egész íven adtuk, már pedig Friebeisz úr, kinek irodalmi foglalkozása ugyis csak a »kétszerkettő«-ből áll, igen jól tudhatná, hogy az a félív háromszor annyi költségbe kerül, mint a megnyit az ember egy vers által megkimélt, valamint az sem kerülhetett el *Déliabáb* figyelmét, hogy mi három hónap alatt legalább *tízszer annyi*

eredeti dolgozatot közöltünk, mint ő; mellékletek tekintetében pedig nem nyomattuk egymás hátára a rozsz himzetmintákat, hanem adtunk önálló, szép, köztetszést nyert képeket, még pedig háromszor anyit, mint a menyi programmunkban ígérve volt. Valóban különös, hogy a Délibáb mer olcsó szerkesztési fogásokról beszélni, midőn két-három számban egymásután csupa fordított beszélyeket közöl, s még azok is olyanok, mik előbb a Hölgyfutár által jóval nagyobb közönségnek voltak bemutatva. . . . Legkülönösebb pedig az: hogy a Délibáb irodalmi ellenőrsége egy Petőfi-vers miatt tör ki ellenünk, holott a Napkelet majd minden számában ad verseket Petőfőtől, melyek közül új egy sem lehet. Oh, ezek már régebben táplálékot nyújthattak volna a Délibáb ellenőrségének. . . . » etc.

(H. F. 73-ik sz. 326. l. *Nyílt posta.*)

... A magyarzene barátait szinte érdekelni fogja ama hír, miként *Rózsavölgyi Márk* 130-ra menő becses magyar dalai közrebocsáttatnak. E dalok után mondta *Petőfi* — *Rózsavölgyinek*, (a minél nem kell kedvezőbb ajánlat)

Olyan isten igazában tudtad te,
Hogy hol fekszik a magyarnak a szive.

(H. F. 82. sz. 365. l. *Budapesti hirharang.*)

* + *Esik, esik, esik*, s ez a zöldbeli vendéglősöknek igen rosszui *esik*. Nincs többé por Pest utcáin, három napi eső elmosta még a hírét is. stb. (H. F. 94. sz. 424. l.)

Csernátóni Gyula.

Petőfi művei a folyóiratokban 1842—1849.

(Második közlemény.)

1844.

V. *Életképek. I. félév.*

1. Végszó **hpz. (372. l.) 2. Szomjas ember tündése. (460. l.)

II. félév.

3. Hattyudalféle. (2. sz. jul. 10. 45. l.) 4. Egri hangok. (8. sz. ag. 21. 241. l.) 5. Felelet Tompa Miskának. (11. sz. szept. 11. 344. l.) 6. Gazdálkodási nézeteim. (15. sz. okt. 19. 480. l.) 7. Népdalok. I—II. 1 (19. sz. nov. 6. 607. l.) 8. Szobámban. (26. sz. decz. 28. 825. l.)

1845.

I. *Életképek. I. félév.*

1. Bucsú 1844-től. (145. l. 5. sz.

I. Az én torkom álló malom
II. Ez a' világ a' milyen nagy . . .

febr. 1.) 2. Pál mester. (237. l. 8. sz. febr. 22.) 3. Népdalok. I—III. 1 (314. l. 10. sz. márcz. 8.) 4. Egy telem Debreczenben. 1844. (403. l. 13. sz. márcz. 29.)

Második félév:

5. Uti jegyzetek. (23., 52., 83., 114., 149. l. 1—5. sz. jul. 5.—ag. 2-ág.)

II. *Pesti Divatlap. Első negyedév:*

1. Éjszakáim. (11. l. 1. sz. jan. 1.) 2. Mért nem születtem ezer év előtt. (31. l. 2. sz. jan. 5.) 3. Szerlelem gyötrelme. (Egy szőke hölgy-

I. *Esik, esik, esik* II. Gyere, lovam, hadd tegyem rád nyergem
III. A hegyoldalt venyigesor takarja

höz.) III. ¹ (45. l. 3. szám, jan. 9.)
 4. Czipruslombok Etelke sírjáról. ²
 († jan. 7kén 1845.) I—IV. ³ (5. sz.
 jan. 16. 73. l.) 5. Köszönet a pápai
 képző-társulathoz. ⁴ (83. l. 5. szám,
 jan. 16.) 6. Néprománcz. (1844.) ⁵
 (109. l. 7. sz. jan. 23.) 7. Cziprus-
 lombok Etelke sírjáról. V—VI. ⁶ (9.
 sz. jan. 30. 144. l.) 8. Vahot Sán-
 dorhoz. (10. sz. febr. 2. 153. l.) ⁷
 9. Egy jegyzet a »Köszönet a pápai
 képző-társulathoz« cz. cikkre jött
 feleletre. ⁸ (165. l. 10. sz. febr. 2.)
 10. A világ és én. (12. sz. febr. 9.
 185. l.) 11. Nemzeti színház. (U. ott.
 189. l.) 12. A magyar nemzet. (13.
 sz. febr. 13. 201. l.) 13. Egy jegy-
 zet. ⁹ (U. ott. 214. l.) 14. Hibaiga-
 zítás. (14. sz. 230. l. febr. 16.) 15.
 Mutatvány Petőfi János vitéz¹⁰ című
 népmeséjéből. (18. sz. márczius 2.
 283. l.) 16. Téli világ. (298. l. 19.
 sz. márcz. 6.) 17. Adatok »a kritika
 titkai«-hoz. ¹⁰ (U. ott. 307. lap.) 18.
 Néprománcz. ¹¹ (21. sz. márcz. 13.
 336. l.) 19. Czipruslombok Etelke
 sírjáról. I—II. ¹² (23. sz. márcz. 20.
 363. l.) 20. Egy jegyzet. (U. ott.

¹ Szemek, mindenható szemek!

² A költő csillag alatt ezt írja; »Mutatvány illy című, egy kötetre menendő költeményeimből. P.«

³ I. Jaj, be bús ez a harangzó . . .
 II. Amott főnn egy csillag ragyog . . .
 III. Én vagyok itt, emésztő gyönyöröm!
 IV. Hol vagy, te régi kedvem. (A költe-
 mények végén egy vignetta, sír keresztel-
 tel s pálmafával, mely a Czipruslombok
 1-ső kiadásának végén is ott van.)

⁴ L. Pet.-muz. 1888. 16. l.

⁵ Lilium Peti.

⁶ V. Hovás levél. VI. Be szomorú az
 élet én nekem . . .

⁷ E szám mellett jelent meg Vahot S.
 arcképe.

⁸ L. Pet.-muz. 1888. 16. l.

⁹ L. u. ott. 19. l.

¹⁰ L. u. ott. 17. l.

¹¹ Gyors a madár, gyors a szélvész . . .

¹² I. Ha életében . . . II. Független
 a lant . . .

374. l.) ¹ 21. A csavargó. (25. sz.
 márcz. 30. 399. l.)

Második—negyedik évfolyam:

1. Azókhöz az én pesti jó pajtá-
 simhoz. (Tavaszhó I. 1845.) (1. sz.
 27. l. ápr. 3.) 2. Szülőkemhez. (2. sz.
 ápr. 10. 47. l.) 3. Az öreg ur. (3.
 sz. ápr. 17. 71. l.) 4. Népdalok.
 I—II. ² (4. sz. ápr. 24. 103. l.) 5.
 Szerelem és bor. (5. sz. máj. 1. 135.
 l.) 6. A régi jó Gvadányi. (6. szám.
 máj. 8. 167. l.) 7. A szökevények.
 Eredeti novella. (U. ott. 172. l.) 8.
 Egy szó Tarczy Lajos úrhoz. ³ (U.
 ott. 192. l.) 9. Tavasz. I—II. ⁴ (7.
 sz. máj. 15. 199. l.) 10. Mit szól a
 bölcs. (8. sz. máj. 22. 229. l.) 11.
 Est. (9. sz. máj. 29. 260. l.) 12.
 Pinty úrfi. (10. sz. jun. 5. 293. l.)
 13. Népdalok. I—III. ⁵ (11. sz. jun.
 12. 331. l.) 14. Igyunk! (U. ott.)
 15. A naphoz. (1844.) (12. sz. jun.
 19. 358. l.) 16. Részezség a hazáért.
 (U. ott.) 17. Nyílt levél Vahot Im-
 réhez. (U. ott. 375. l.) 18. Epigram-
 mok. 1. Halálom. 2. Szemfájásomkor.
 3. Élet, halál. 4. A sorshoz. 5. Fur-
 fangos borivó. 6. Verseim. (13. sz.
 jun. 26. 390. l.) 19. Költő lenni
 vagy nem lenni. (14. sz. jul. 3. 421.
 l.) 20. Néprománcz. (U. ott. 435. l.)
 21. P . . . y Vilma kisasszonyhoz.
 (15. sz. jul. 10. 452. l.) 22. Az er-
 dei lak. Költői verseny. I—III. ⁶ (16.
 sz. jul. 17. 484. l.) 23. A varró-
 leány. (17. sz. jul. 24. 516. l.) 24.
 Bucsú Künszentmiklóstól. (18. sz. jul.
 31. 561. l.) 25. Holdvilágos éj. (19.

¹ Pet.-muz. 1888. 18. l.

² I. Boldog éjjel . . . II. Szerelem,
 szerelem . . .

³ L. kiadva Pet.-muz. 1889. 353. l.

⁴ I. Mi kék az ég! II. Ki a szabadba!

⁵ I. Katona vagyok én . . . II. Nem
 tesz fel a lány magában egyebet . . .
 III. Fényes csillag . . .

⁶ Az I. alatt van adva a Kerényi, II.
 alatt Petőfi és III. alatt Tompáé.

sz. ag. 7. 582. l.) 26. A Honderühöz. (U. ott. 594. l.) 27. Czipruslombok Ételke sírjáról. I—II.¹ (20. sz. ag. 14. 613. l.) 28. Orbán. (21. sz. ag. 21. 646. l.) 29. Rosz versemről. (U. ott. 647. l.) 30. Népdaok. I—III.² (22. sz. ag. 28. 678. l.) 31. Két testvér. (Január, 1845.) (23. sz. szept. 4. 710. l.) 32. M. B. kisasszonyhoz. (G. . . . űn.) I.³ (24. sz. szept. 11. 751. l.) 33. M. B. kisasszonyhoz. G. . . . űn. II—III.⁴ (25. sz. szept. 18. 773. l.) 34. M. B. kisasszonyhoz. IV—V.⁵ (26. sz.

¹ I. Mi büvös bájos hang? II. Messze vándoroltam

² I. Van a nagy Alföldön csárda sok... II. Piroslík már a fákon a levél III. Paripámnak az ő színe fakó

³ Szép vidéknek szépséges leánya

⁴ II. Megteremtéd lelkem új világát... III. Éj van

⁵ IV. Nála voltam V. Nő szerelmem

szept. 25. 805. l.) 35. Hegyen ülök... (27. sz. okt. 2. 847. l.) 36. Visegrád táján. (29. sz. okt. 16. 931. l.) 37. Hír. (U. ott.) 38. Fresco-ritornell. (U. ott. 932. l.) 39. Sorshuzás előtt. (30. sz. okt. 23. 956. l.) 40. Képzetem. (31. sz. okt. 30. 999. l.) 41. 42. A jó öreg korcsmáros. (Szeptember, 1845.) (33. sz. nov. 13. 1073. l.) 43. Emléksorok. I. S. K.-nak. II. M. E. kisasszonynak. III. S. Zs. kisasszonynak. IV. A. B.-nak. (34. sz. nov. 20. 1122. l.) 44. Én magyar-nemes vagyok. (35. sz. nov. 27. 1165. l.) 45. Álmaim. (36. sz. decz. 4. 1205. l.) 46. Jókay Mórhoz. (37. sz. decz. 11. 1233. l.) 47. Három szív története. (38. szám, decz. 18. 1273. lap.) 48. A költő s a szőlővessző. (39. sz. decz. 25. 1318. l.) 49. Alku. (U. ott. 1319. l.)

Ferenczi Zoltán.

Egykorú megjegyzések Petőfi műveiről 1848-ban.

1. A *Nemzeti dal*-ról.¹ A *Mult és Jelen* (Erdélyi hírlap) szólván a márcz. 15-diki pesti eseményekről, elmondja, hogy már 12-én tartott népgyűlés, melyen a petitio 12 pontját elhatározták; de 14-én az ellenzéki körben azt az indítványt fogadták el, hogy az ellenzéki választmány által országosan rendezendő agitatio útján adjanak a petitionak nagyobb súlyt s ne terjesszék föl azonnal. Azonban a bécsi események hírére »az ifjuság nem akart várni, hanem márcz. 15-n a Heckenast nyomdája előtt megállt s a petitiot s *Petőfi* következő költeményét kinyomatá:« (Közli a »Nemzeti dal«-t.)

¹ L. még Pet.-muz. 1890. 173., 319., 365. 1891. 38. és 77. l.

»Nevezetes, hogy midőn e dal énekeltetett, a sok ezerekre menő hallgatóság az esküszünk szót felémelt ujjakkal mindannyiszor ismétlé. Ezenben Jókay, Petőfi, Bulyowszky beszédeket tartának.«

A színházi előadásról szólván: »Elszavaltatván ekkor Petőfi nemzeti dala, az esküszünket az öszves ifjuság itt is ismétlé.«

U. ott. (152. l. 26. sz. márcz. 31.): »Vasárnap márcz. 25-n a helybéli házizenekőr is kitüntetni akaryán a haladás és magyar nemzet szebb jövőjének felvirulása iránt részvétét és rokonszenvét, saját szállásán egy kis innepélyt tartott. A működők, hallgatók, képek és hangszerek nemzeti szalagokkal vagy kokárdákkal

voltak feldiszitve, s a Petőfi és Gyulai verseit¹ diszkiadásban osztogatták.*

Erdélyi Híradó. (1848. 180. lap. 337. sz. márcz. 23.) Csernátoni Lajos röviden leírván a márcz. 15-diki ismert eseményeket e hírlap számára, a többek közt ezt mondja: »E hirdetemény (a 12 pont) később több ezer példányban osztatott, a kávéházakban aranyos rámba foglalva függesztetett ki, reggeli 9 órakor a Landerer nyomdája a nép hatalmába jutott s a hirdetemények és Petőfinek egy lelkesítő dala rögtön nyomtatott és kiosztatott; valami nagyszerű és

¹ Gyulai Pál költeménye a következő:
Nyugot felől, testvérünk ajkiról,
A' szent szabadság mennydörgése szól;
Ébredjünk és fogjunk kezét!
'S harsogjon fel hazánk felett
E' szó:
Légyen szívben és hazában
Az ébredő magyar közt unio!

Nyugot felől, testvérünk ajakiról,
A' nemzetegység szent ígéje szól;
Ki nyugszik most? ki vesztegel?
Most vagy soha! 's dörögjön-fel
E' szó:
A' két magyar hazában
Legyen szabadság, legyen unio!
Gyulai.

Megjegyzendő, hogy Kolozsvárra a pesti események híre csak márcz 20-ra érkezett meg s a tulajdonképi márcziusi mozgalom az nap már kezdetét vette, de csak 21-én lett általánossá s a jelszó ez lett: „unio! sajtószabadság! a nap és nép két nagy szava.” E napra jelent meg Gyulai költeménye, melyet e nap folyamán énekeltek Benedek P. dallamára (l. u. ott 140. l. 24. sz. márcz. 24.) Ugyanitt egy szersmind a Pesten elmaradt egyesülési v. reformlakomát is megtartották márcz. 28-án a redoutban, melyen 360-an vettek részt. (U. ott. 152. l.)

megragadó volt, midőn Petőfi dalát szavalva, az utolsó verseket, melyek így hangzanak:

A magyarok istenére esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább nem
leszünk,

a sok ezerekre menő tömeg fentartott kezekkel ismétlé, sugárzó arccal „esküszünk“.

U. ott. (204. l. 340. sz. márcz. 30.): Deesen a márczius 15-diki pesti és márcz. 21-diki kolozsvári mozgalmak híret márcz. 23-án tudta meg a polgárság az „Erdélyi Híradó“-ból. D. u. népgyűlést akartak tartani, de ez megtagadtatván, nagy tömeg vonult végig a piacon, aztán »a polgár-néptömegnek megnyittatik a színház, (a társalkodóban) az elkezdett darab újból kezdése előtt Petőfi forradalmi költeményét Zelényi nagy hatással szavalja, s a közönség mennydörgé utána: „esküszünk, hogy rabok többé nem leszünk.“ A szindarab sok, a propos mondatait élénken megtapsolák.* (Kovács Samu cikkekből.)

U. ott. (215. l. 343. sz. ápr. 4.) Károlyfehérvárról azt olvassuk márcz. 27-ről, hogy a kolozsvári mozgalom ott is lelkesedést keltvén s a kolozsv. petitio egy népgyűlésben elfogadtatván, »ekkor olvasta fel egyik fiatal tisztviselőnk Kovács Elek Petőfi népdalát is, mit a nép legnagyobb lelkesedése követett.*

U. ott. (344. sz. ápr. 6. 217. l.) Udvarhelyszékről márcz. 27-dikéről írja Gálfi Mihály, hogy e nap d. u. Sz.-Udvarhelyen népgyűlés tartatván a színház termében, elfogadták a 12 pontot. »A Pesti Hírlapból a nevezetesebb honi események felolvasatnak, s imádott királyunk mind e jókért ezerszeresen megéljenztetett. Első magyar minister elnök gr. B. L. és Kossuth Lajos harsogó éljen-

nel üdvözöltettek. A Petőfi esküjét, midőn olvastatott, önkénytelenül visszahangoztuk mindannyiszor. És megesküdtünk ünnepélyes fenszóval fejedelmünk hűségére, és hazánk boldogítására mindent elkövetni. Udvahelyt 30-án megyei gyűlést tartottak. »A gyűlés végével Petőfi nemzeti dalát éneklé az ifjuság, és zászlóval éneklé a piacon minden ajk.« (U. ott. 226. l.)

U. ott. (346. sz. 225. l. apr. 9.) Pálffy János írja: »Hol rabszolga nincs, ott zsarnok sincs. Austria megszűnt rab lenni, s a zsarnokminister földönfutóvá lőn. — Magyarország azt kiáltá, s kiáltása Kárpátoktól Adriáig hangzik:

Esküszünk, esküszünk,
Rabok többé nem leszünk«, etc.

Közli: *Ferenzi Zoltán.*

Petőfi műveinek újabb kiadásai.

1. *Petőfi Sándor* Összes Költményei. Eredeti kéziratok és kiadások alapján megjavított új népies kiadás egy kötetben. A költő arcképével. Budapest. Év nélk. (1890.) Az Athen. r. társ. kiadása. 8° VI + 706. l. (Előszóval Hávas Adolftól.)

Az előszóból idézzük e sorokat: »Petőfi költeményeinek valamennyi kiadása közt ez a legteljesebb és legcorrectebb.« (Természetesen a költő által rendezett 1847-diki kiadást, a mi t. i. a korrektséget illeti, leszámítva.) A kiadás magában foglalja a költőnek 1882 óta napfényre került költeményeit és töredékeit is ama 10 verssel együtt, melyet alóírt betűzött ki a költő 1847—48-diki kézírataiból, hol ki voltak húzva. Összesen tehát 18 költeménnyel van e kiadásban több, mint a megelőzőkben. A kiadó általában azokat a helyes elveket követte a kiadásban, melyeket a Pet.-muzeumban (1890. 129—34. l.) hangoztattunk, a hol, valamint a Budap. Szemlében alóírt részéről először történt felszólalás a miatt, hogy a dívtatos kiadások a legbalgább sorrendben adván a költő verseit (V. ö. Pet.-muz. 1890. 83—84. l. és Budap. Szemle 1890. 3. szám.) a valódi sorrend helyreállít-

tandó s kifejtették ennek fontosságát épen Petőfinél; ezért aztán adtuk is folyóiratunkban az 1847—1849-diki költeményeket a helyreállított sorrendben, a mint ezt e kiadás is adja. Ezen elveknek érvényesítésén tehát valóban örvendünk.

Épen ezért azonban a valódi sorrend kedvéért kifogást kell emelnünk az ellen, hogy az elbeszélő költemények között mért áll „*János vitéz*“ elől, miért nem „*A helység kalapácsa*“, hiszen ezt előbb írta Petőfi s nyomtatásban is előbb jelent meg, a mint ez a Petőfi-muzeumban bőven ki van fejtve. Ugyanott részletesen kifejtettük, hogy Petőfi korántsem azért hagyta ki e művét a 47-diki nagy kiadásból, mintha gyöngének találta volna, hanem Geibel, a kiadó, nem adta oda, még készletben levő példányai miatt, (Pet.-muz. 1889. 38. l.) miről a Pet.-muz. 1891. 147. lapján Gyulai Páltól egy érdekes, megerősítő adat van. A kiadás egyébként majdnem hibátlan szövegű, s valódi fordulatot jelez a Petőfi-kiadások terén. E tekintetben a kiadás rendezőjét föltétlen szorgalom s komoly gond jellemzi. A sorrendre nézve csak azt jegyezzük meg, hogy jegyzeteink szerint a 47-diki költe-

mények közt a „*Meleg dél van . . .*“ cz. megelőzi „*A munkácsi várban*“ címűt. Az általunk kibetűzött 10 költemény közül „*A betegséggel szomszéd a halál . . .*“ s a „*Szép levél*“ címűeket betette, valamint „*A koronázás*“ cz. fordítást Heinetől behagyta a többi költemények közt a sorrendben. Ez, nézetünk szerint, nem igazolható; mert bármi okból, de a költő kihúzta őket, ez tény s így csak a költő által kihagyott költemények közt van helyök, a mint ezt más helyt is mondtuk már, épen úgy, mint a „*Vörösmartyhoz*“ címűnek. E mellett „*A betegséggel szomszéd a halál . . .*“ kezdetűnek szövege a költőnél sem végleges, mint más helyt bemutatuk. Mert ha igaz, hogy amazok kiegészítik a költő szerelme történetének hézagait, de oly fontos életrajzi adalékok mégsem, mint a „*Vörösmartyhoz*“ című s ezt mégis csak a költő által kihagyottak közé tette. Az általunk kibetűzött 10 költemény szövegén pár helyes javítás van téve. Egyébként gondossága alig egy pár helyt hagyta cserben. Ilyen pl. az, hogy a Petőfi „*Vörösmartyhoz*“ címzett költeményéhez a jegyzetről azt állítja, hogy az *Életképek* után közli, ez pedig nem áll, ő a régi kiadás hibás alakjában adja. Itt közöljük a valódi szöveget. Az *Életképek*-ben (1848. II. 9. sz. ag. 27. 271. l.) a költemény címe „*Vörösmartyhoz*“ (a költő kéziratában: „*Vörösmartihoz.*“) s alatta ez áll:

(Midőn a' nemzetgyűlésben augusztus 21-én ő a' hadügyben a' többséggel szavazott.)

Havasnál:

„(midőn a nemzetgyűlésben augusztus 21-kön a hadügyben a többséggel szavazott.)“

A jegyzetet, valamint magát a

költeményt is, melyet Havas sem az *Életképek*, sem a kézirat szerint nem közöl pontosan, más helyt adjuk folyóiratunk e számában. Magát a jegyzetet Havas 16 hibával és 2 kihagyással közli, sőt javította is a maga fejtől. A Havas szövege a következő (a helyes szöveget zárjelben tesszük oda): »*Én,*(,) ha verset írok, nem írom a (a') magam mulatságára, hanem írom azért, hogy kiadjam, hogy mások gyönyörködjenek benne vagy okuljanak rajta. (Elérem-e czélomat,) vagy nem? az nem tartozik ide.) Sokan voltak, kik e (e') költeményem kiadását elleneztek. Nem tehetek róla. Én érzem a (a') legnagyobb fájdalmat, hogy erre kényszerülve (kényszerülve) vagyok, mert,(,) én szerettem,(,) és (én) tiszteltem legjobban Vörösmartyt (Vörösmartit) mindazok (mind azok) közt (között), kik őt valaha szerették (és tisztelték), de elveimet még sokkal jobban szeretem és tiszteltem, mint őt. Szívem (Szívem) sajog és vérzik, de kérlelhetetlen maradnék, ha elvérezném (elvérezném) is bele. Brutus talán sirva (sírva) szúrta le jóltevőjét (jóltevőjét), apját, Caesart, de leszúrta. Hogy Vörösmartyt (Vörösmartit) elítélem, nagy áldozat, melyet (mellyet) szívem (szívem) tesz elveimért; (,) de bármily (bármilly) nagy ez áldozat, kész vagyok és mindenkor kész leszek sokkal nagyobbakat is tenni értetek, szentséges elveim! (Petőfi Sándor.)

Ilyen hibáknak oly önértetes előszó mellett nem volna szabad előfordulni.

2. *Petőfi Sándor* Elbeszélő költeményei 1844—1848. Eredeti kéziratok és kiadások alapján szerkesztett kiadás. Budapest. 1890. Az Athenaeum r. t. kiadása. Kis 8r, 263. (Egy címképpel. A végjelnet

a Bolond Istókból, 1. képes kiadás. Előszóval Havas Adolfától.)

3. *Petőfi Sándor* Hazafias költeményei 1842—1849. Eredeti kéziratok és kiadások alapján szerkesztett kiadás. Budapest. 1890. Az Athen. r. t. kiadása. Kis 8°. 231. l. (A költő 1848-diki arcképével. Előszóval Havas Adolfától.)

4. *Petőfi Sándor* Szerelmi költeményei s bordalai 1842—49-ig. Eredeti kéziratok és kiadások alapján szerk. kiadás. Budapest. 1890. Az Athen. r. t. kiadása. Kis 8r. 242. l. (Petőfiné 1848-diki arcképével. Előszóval Havas Adolfától.)

5. *Petőfi Sándor* Leiró költeményei és népdalai 1842—1849. Eredeti kéziratok és kiadások alapján szerkeszt. kiadás. Budap. 1890. Az Athen. kiadása. Kis 8°. 159. lap. (Czímkép: Pusztai találkozás. Előszóval Havas Adolfától.) Mindenik kötetnek ára piros kötésben 50 kr.

A 2—5. p. alattiak tulajdonképen ugyanazon kiadás kötetei, melyben Petőfi költeményei először adattak ki nem sorrendben. E kiadás, a költemények más rendezésével s ezek címének újból való szedése mellett (a keskenyebb lapokhoz alkalmazkodó betűkből) ugyanazon szedés és nyomás, mint a Havas-féle, 1 pont alatti kiadás. E kiadásnál tehát főképen az üzleti szempontok voltak irányadók. A szerelmi költemények közt ilyen címeket olvasunk: Első fellobbanások, Csapó Etelke, Buborékok, Mednyánszky Berta, Felhők, Szendrey Julia, Petőfi Sándorné, Bordalok. Mintha csak Teniers beosztásait olvasnók. Ez az eljárás tehát nem felel meg annak a komolyságnak, melyet kiadótól méltán megvárnánk, annál is inkább, mert pl. „*Csapó Etelke*” czyklusban közöl olyat, mi nincs a »czypruslombok«

közt s „*Felhők*” közt olyanokat, melyek nincsenek a „*Felhők*” közt. Ez hát kritikátlan s reklamszerű eljárás. A »Leiró költemények« csoportjában (alosztályok ezek: Tájéképek, Pusztai és Vidéki élet, Vegyes képek) még épen szétszakítja Petőfi »Táblabíró«-ját s új költeményeket csinál belőle, mint valami olvasókönyvben, a mint a hazafias költemények közt is a »Szilveszter éje 1847-ben« címűből csak a IV-et adja, mert a többi nem hazafias tartalmú. Szabad-e ez az eljárás? E kiadást tehát, mint elhibázottat, hiányost nem tarthatjuk helyesnek. Ha Petőfi költeményei csoportosítva adtnak ki, a leghelyesebb csoportok a költő által alkotottak. Mert ő ilyen csoportokat tényleg valóban alkotott. Elbeszélő költeményeit maga külön helyezte el a 47-diki kiadásban, egyéb költeményeit is többször külön címek alatt adta ki: Czipruslombok Etelke sírjáról, Szerelem gyöngyei, Felhők, pessimistikus s világfájdalmas költeményeinek, úgy látszik, Pokol titkai címet akart adni. De még tovább: Népdalok címet egy-egy csoportnak többször ad a Versek I—II. kötetében, hogy bordalai vannak, egy költeményében említi, Szerelem gyötrelme I—VI. a Versek I-ben jön elé. Ha e címek és csoportok nem volnának elegek, a mint-hogy nem is azok, de a Havas-félek sem felelnek meg a költeményeknek, akkor, ha épen ily kiadás is kell, csak teljesen komolyak felelnek meg a czélnek s itt csak a legfinomabb ízlés vezet czélhoz.

6. *Petőfi* (Sándor) Ismeretlen költeményei 1847—1848-ból.¹ Bevezetéssel és jegyzetekkel. Kiadja Feren-

¹ E kiadás voltaképen csak külön, némileg javított lenyomat a Pet-muz. 1890. II. füzetéből 65—90. l.

czii Zoltán. Kolozsvárt. 1890. Horatsik János könyvkereskedése. 8° 40 l. Ára 40 kr.

7. *Petőfi Sándor* Összes Kötteményei. Hazai művészek rajzaival díszített harmadik népies kiadás. A költő arcképével. Budapest. Az Athen. r. társ. kiadása. Év nélkül. (1891.) 8°. 476 l. Piros kötés, fekete nyomással, 2 frt. (Csak címlap-kiadása a »második népies kiadás«-nak¹ 1844-ből. Azzal mindenben, még a sajtó-

¹ L. leírva Pet. muz. 1888. 235. l.

hibákban is különben egyező. E kiadások most becsöket, ha ugyan volt, teljesen elvesztették, a Havasféle kiadás mellett.)

8. *Lapok Petőfi Sándor Naplójából.*¹ Első ív. Híven az eredeti kiadáshoz, előszóval és jegyzetekkel kiadja Dr. Ferenczi Zoltán. Kolozsvár. 1891. Nyom. Gámán János örökösainél. 8°. 24 l. Ára 30 kr.

Ferenczi Zoltán.

¹ Külön s javított lenyomat a kolozsvári polg. fiu-iskola 1890—91. évi értesítőjéből.

A kortársak bírálatai Petőfi műveiről.

(A XII. p. a.-nak befejezése.)

Nincs is mit bámulni e' tüneményen. Csak annak ismétlése az, mit más nemzeteknél találunk, 's nálunk annyival természetesebb, minthogy irodalmunk nem egy, már erős nemzetiségből fejlődött ki, hanem egyesek által épen a' nemzetiség kifejtésének eszközeül használtatott; 's a' kritika mit tehetett mást, mint hogy elfogadva az irányt, melly irodalmunknak vezérei által adatott, szinte a' németeknél keresse szabályait; hisz a' kritika azt tette 's teszi mindenütt, vezet az irodalmakat, de, ildomos vezérként, nem seregei előtt, hanem utánok jár. Új irodalmunk kezdetén a' kritika nem is tehetett mást. De most, midőn főkép lyrai költőinknél több önállóságot kezdünk tapasztalni, midőn irodalmunk nem csupán a' nagy német folyónak mestersegészen ávezetett gyenge ere többé, de nemzetiségünk mélyéből látunk fakadni forrásokat: valjon nem jött-e el ideje, hogy kritikánk is kissé önállóbb felfogásra emelkedjék, hogy átlássa, miként a' Tick és Schlegelek theorái irodalmunk valóban eredeti műveinek megbírálására nem egészen illenek. —

A' német és angol irodalomnak nincs őszintébb tisztelője, mint én; teljes

meggyőződése, hogy magyar író nem tehet jobbat, mint ha e' nemzetek nagy íróival mentül tökéletesebben megismerkedik; de hiszem azt is, hogy ha a' magyarnak is egykor nagy írói leendenek, — miről én soha nem kételkedtem, — azok nem a' külföldi nagy példák utánzása által, hanem csak úgy fognak támadni, ha a' lehetőségig önállólag lépnek föl, 's nem a' külföld kritikus nézeteit, hanem nemzetük sajátosságait tartják szemük előtt. Wilhelm Meister, Werther, Faust, Emilia Galotti, Uhländ 's Göthe költeményei nemcsak remek művek magokban véve, hanem németek egész jellemők által; 's ha magyar regény-, dráma- 's költeményeink lesznek, érdemesek arra, hogy ezekkel egy sorba állítsanak: azok bizonyosan nem fognak hasonlítani a' nevezettekhez, melyeknek analysisából kritikánk szabályait gyártja. — Nem az a' kérdés: francia, vagy német modort kövessünk-e műveinkben? — ez az, mi fölött kritikásaink olly erősen vitatkoznak, — feladatunk: magyar műveket alkotni; 's a' mód, miszerint műbíráloink eljárnak, e' czélt nem segíti elő. — Nemcsak egyes szókötésekben: magában az egész mű conceptiójá-

ban és kivételében is lehetnek germanismusok, 's kritikánk úgy jár el, mintha ez utóbbit csaknem erénynek tartaná.

Mint előre mondtam, Petőfi költeményeinek bírálatára helyett másról írtam. Bocssássanak meg az olvasók, mondom, nem születtem recensensnek, 's Petőfi dalai annyi élvezetet szereztek 's szereznek most is, midőn azokat ismét 's ismét olvasom, hogy csak mint megvesztegetett bíró szólhatnak. Ha azonban a' szerző, kit a' kritikus oktadni szokott, e' sorokból semmit nem tanulhat, — ha egyes verseinek hibás rítmusa, egyes kitételeknek póriassága 's az iránt, miként vált muzsája, a' piros csizmájú királyleány, német püfilosophussá — magyar menyecskektől minden kitelik, hisz hány magyar asszonyság tündökölt egykor, mint nagy Verbőczianus jurista — részletes tudomást máshol kell keresnie; ha nagy meglepetésére másoktól hallja a' hirt, hogy Petőfi Sándor cosmopolita lett: egyet megtudhat e' sorokból, mit eddigi kritikáinak egy részénél talán elfeledhetett, 's ez az, hogy írótsársai között vannak olyanok is, kik eddigi működését méltányolják, kik kifejlődését figyelemmel követve, 's látva a' haladást, mely későbbi műveit jellemzi, tehetségében biznak. — Ki huszonnégy éves korában ennyi jelest alkotott, mint Petőfi, mindenkit kielégíthet, de magát bizonyosan nem, 's törekvéseit arra fogja fordítani, hogy még jelesbeket teremtsen.

B. Eötvös József.

XIV.

Dardanus bírálat.

(Adalékul Petőfi „A természet vadvirága“ cz. költeményének eredetéhez.)

Valaki *Dardanus* álnév alatt »Sajó völgye, nov. 29-én« datummal úti levelet írt az *Életképek* 1844-diki folyamába (II. 783. l. 24. sz. decz. 11.), melyben kitér az ifjú költőkre s legkivált Petőfi

u. n. durvaságait rójja meg. A levél elején az utazás fáradalmairól s főkép a nagy sárról panaszkodik, így pl. elmondja, hogy Hatvan alatt 10 ló vontatta ki őket s aztán így folytatja:

„Szegény Magyarország, árva kereskedés! és ez ut vezet Pestre. Pest megyében vannak a' legjobb szónokok 's a' legrosszabb utak! . . . Igaz, itt-ott van egy kevés töltés is, de ebből hamar kifogy az ember, mint a' türelemből, 's akkor széles Magyarország áll előttünk; 's a' kocsis, istenre hívva sorsát, hajt neki, dombnak, fertőnek, 's utkereső buzgalomban átgázol az őszi vetésen 's szabadon hasítja fel a' legelőt 's fordítja fel az utazókkal tömött bárkát az irtáson barnuló törzsökön. „Miért nem hajt kelmed, bátya, a' jobb utra?“ — csattantam fel bosszúsan a' gyalogló kocsisra. A' jámbor csudálkozni látszott e' kérdésen: „Hát azért, uram, az angyalát! mert jobb ut nincs.“ Az angyalát! e' czífra szó igen ismeretesen hangzott fülembé. „Az angyalát! az angyalát!“ mormogám magamban; hol hallottam e' szót? így fõprenkedtem, 's figyelmem az ut bajaitól elfordult. Ugyvan: némelly tehetségdús fiatal költőink verseiben fordul elő e' czífra szó. * — Kár, hogy néhányoknak ezen valóban szép jövőendő elébe siető költőink közül nincs egy barátjok, ki megmondaná nekik, mikép e' káromlás sehol sem szép 's költeményekben botrányos; hogy ez nem humor, vagy ha az, csak annyiban az, a' mennyiben a' bor is humor. Kár, hogy a' critica hallgat, 's egy-két egészséges gondolat által megvesztegetve, nem igyekszik kiirtani mindent, mi a' költészet égi hangján nem szól 's mi a' rögre emlékezteti az embert.

* L. Petőfi „Gazdálkodási nézeteim“ cz. költeményét, mely csak az imént jelent meg az *Életképek*ben. (okt. 15. 19. sz. 1844. II. 480. l.) Ennek első két sora:

Jertek, barátim, van egy két forintom;
Hágyunk nyakára, a' rézangyalát! F. Z.

De én nem bírálatot kívánok írni. Ha ezt tenném, sokat nem szabadna elhallgatnom, főleg azon bal irányt nem, melyet ifjabb költőink kedvenc előszeretettel követni jónak látnak 's mely szerint a népiességet akként kívánják kifejezni, hogy káromkodnak és virágokkal élnek, melyek a' bogrács mellett csak elcsuszhatnak, de költői műben botrányosak. De legyünk igazságosak. A' költő-e oka ennek vagy nem inkább azok, kik egy-két jó gondolathoz a' genie fellángolására gondolnak ismerni, 's a' helyett, hogy az ifju költőt botlásra figyelmeztetnék 's barátilag intenék őt a' kinövésekre (hisz az ifju fa legdúsabb a' nedvben), rásztűtik a' lángész bélyegét, 's a' kegyenc minden sorát megéljezik, 's jaj annak, ki ellene szól. A' költő ilyenkor, mint a' kertész, ki olly virágot növeszt, mely leginkább kelendő, nyugodtan halad a' kimutatott téren, költeményei mind a' pártfogók tetszésére iratvák, 's bár ezek ajkain a' jóváhagyó mosoly egyre fenlebeg, de a' poezis szárnyacsattogva lebbent el 's a' papiroson rimbe foglalt vagy lábra mért próza áll. — Nem kívánom szorosan sem egyik- sem másikhoz alkalmazni e' sorokat; vannak fiatal költőink, kiknek versein lehetlen a' költészet aranyorát észre nem venni; de bár gondolataik — nem tagadhatni — eredetiek: a' költemények modora, nyelvvel lehetlen hogy fenébbi állításom annyiban ne igazolja, a' meny nyiben igaz, mikép őket is egy-két tekintély pártfogása — hogy ugy mondjam — elkényezteté 's kik most azon erős lisszemben vannak, de másokkal is el akarják hitetni, hogy az illy modor humorra mutat. — És mint ezek egyidőtől ifjabb költőink verseiben igen gyakoriak: ugy fájdalommal kell tapasztalunk azt is, miként egyidőtől az irodalomban egy clubb, egy coterie keletkezett, mellynek pártfogó szárnyai alatt minden szabad; kezdenek tollasodni a' verébfiak, 's nő fel az istenadta nagylevelű utilapu. — Mióta

a' derék Athenaeum lettint, nincs lapunk, melly ezen fényes silányságok 's bitorlott tekintélyek ellen határozottan föllépett volna; hanem e' helyett „frauschwester“-es pukkerlikkel 's bókokkal sietett kicsi, nagy, valami ugorkafára kapott írói usurpator elibe, 's boldog volt, ki ennek pálmalevelszövetű reggeli zubbonyának rojtjait megérintheté. — És a' közönség nemesült izlése? . . . Tudom darázsfészekbe nyultam, de ez rég szivemen feküdt. Hiszem, hogy ez sokáig így nem maradand, a' mint nem is maradt a' 's hogy megrovás nélkül olly nagy lármát, mint most, nem fognak ültetni a' nepotismus hősei. Lehet, hogy csalódom; de hitem az, hogy a' jelen szak a' magyar irodalom legszerencsétlenebb időszak, mikor minden ifju, előkészület, hivatás és tehetség nélkül, ha már két rimet össze tud faragni, avagy emésztetlen olvasmány után egy-két gondolata van, költővé, íróvá lesz; midőn az irodalom legujabb termékei, kevés kivétellel, szakmánygyármunkák, midőn a' classica-literaturára semmi kilátás, a' tudományos műnek nincs kelete, és az író, kit a' széles uton járó tömeg magával nem ragadt, 's kinek költői lelke magas sphaerákban lebeg — éhezni kénytelen; midőn pszichológusok 's üres hírcskek töltik be a' journalistika hasábjait, és olvasója az illy ürességeknek mégis akad. Illy gondolatokba mélyedten bámultam ki a' szép fénylő sárna, midőn kocsink ismét elakadt.“

* * *

A népszerűsége jutott Petőfit több támadás érte 1844-ben, így kivált Nádaskay részéről a Honderűben (II. 493—405. l. decz. 21.) *A Helység kalapácsa* s a *Versek I.* miatt, aztán Poór Jenő részéről *A helység kalapácsa* miatt (Hírnök. 1844. nov. 19. 542. l.); de egyik sem esett oly rosszul, mint a Dar-

L. kiadva Pet.-muz. 1890. 371. l.

danus-féle cikk s ezért erre válsztként írta, mondhatni azonnal „A természet vadvirága“ cz. költeményét, mely a *Pesti Divatlap* decz. 31-diki 25. számában (192. l.) jelent meg e hozzátétellel: (*Dardanus-féle kritikusaímnak.*) Ez is csak egy bizonyíték hát arra, hogy Petőfi költeményei mennyire gyökereztek az eseményekben s köl-

tésének indítékai mennyire valának élettapasztalatai. Valóban az ő legtökéletesebb életrajza költeményeinek egy oly kritikai kiadása lenne, melyben az egyes költemények külső története a lehető legnagyobb hűséggel és részletességgel volna föllejtve.

Ferenczi Zoltán.

Vonatkozások Petőfire.

CXX. *A bécsi egyetem ifjúságának látogatása.* A bécsi egyetem ifjai 1848. ápril 4-ére egy küldöttséget küldtek a budapesti egyetemi ifjak üdvözlésére Pestre. Ezt nagy ünneppel ülték meg Pesten s ez nap d. e. 10 óraker a muzeumtéren népgyűlést tartottak, melyen Vasvári Pál magyar, Bulyovszki Gyula német nyelven üdvözlé őket, míg közölök Bleyer és Jules Silver beszéltek. 12 óraker mindnyájan a Rákóczy és marseillaise hangjai mellett a megyei választmány elé mentek, hol Kendelényi fogadta őket. Délután 2 óraker díszlakomát adtak tiszteletökre, melyen Petőfi is elszavolta egy költeményét az *Életképek* szerint.¹ D. u. 5 óraker a központi választmány fogadta őket, hol Rottenbiller Leop. üdvözölte s egy zászlót adott át nekik. Este díszelőadásúl egyveleget adtak a színházban.² Más nap, apr. 5-én, d. u. 5 óraker újra népgyűlés tartatott, melyen a bécsi küldöttség elbúcsúzott. Erre Irányi a bécsi politika el-

¹ 1848. I. 474. l. 16 sz. ápr. 9.

² Nemzeti Ujság 1848. 1093. l. 673. sz. ápril 7. Bulyovszki Gyula czikke.

len tartott tüzes beszédet s kikelt az új választási törvény ellen. Ekkor Rottenbiller, mint elnök, bezárta az ülést; de a nép Petőfit kívánta hallani, ki ekkor aztán elszavolta »Készülj hazám« című költeményét.¹ (Vesd ö. Pet.-muz. 1891. 27. l. III.)

CXXI. *Márczius tizenötödike* (1849. 4. sz. ápril 24.) a következő hírt közli: »Pesten a Nemzeti színházban 1849 ápr. 24-én, kedden, »Szabadhangok« cz. a. »ének és szavlati egyveleg«-et adtak elé 2 felvonásban, ennek I. szakaszában, a 4-dik p. a. »Europa csendes, Petőfitől, szavolja Fáncsi« és a II. szakasz 3-dik pontja »Népdal« Petőfitől, »Talpra magyar« — énekli a fikar.«

CXXII. *U. ott* (1849. 62. szám, 248. l. jun. 30.):

Holnap, julius 1. 1849. délután 6 óraker **Népgyűlés** a Muzeum udvarán; tárgy: az orosz betörés.

Petőfi Sándor.

Egressi Gábor.

Arany János.

Fáncsi Lajos.

¹ U. ott. 1201. l. 275. sz. ápr. 9.

Hírek.

*A 48-as kiállításról*¹ a lapok a

¹ Hivatalos czíme: Az 1848/49-iki szabadságharczi emlékek és képek kiállítása.

következő regényes hírt közölték:

Ennek tárgymutatója megjelent Budap. 1891. Buschmann F. 41. l.

A beküldött kéziratok közt van egy francia nyelvű elbocsátó levél, melyet Bem, mint az összes magyar hadak fővezére, 1849 ag. 18-án, tehát a segesvári csata után 18 nappal írt alá s némely tanú azt állítja, hogy e kézirat Petőfi írása. A lapok azonban utóbb nem erősítették meg e hírt s az a levél nem is lehet a költő kézírása. (L. Budap. Hirl. ag. 14. 222. sz.)

A 48-as kiállításon a következő Petőfi-reliquiák vannak a kiállítási tárgymutató szerint: III. *Baloldali terem* 42. sz. Petőfi Sándor (arczkép). 75. sz. Petőfi Sándor, mint honvédfőnagy 1849. Kőre nyomtatta Gerhardt H. Bécs. IV. *Nagy terem*. 1-ső sz. szekrény. 93. sz. Hamvay Dániel: Petőfi Sándor kokárdája. 129. sz. Heves Pál: Petőfi arcsképe. VI. *Közép terem*. 48. sz. Talpra magyar. Könyomat Kollarz F. rajza után. 101. sz. Petőfi Sándor (eredeti és egykori rajz Barabástól, kiállító Frisch Jakab.) 157. sz. a.) Petőfi arcsképe Orlay Somától. (Kiállító Szomor Ferenczné Hód-Mező-Vásárhely. Egykori hű olajfestm.) Ez az utóbbi kép fénykép után készült zinkographiában megjelent az Ország-Világ (1891) 35. számában.

Necrolog. Podhorszky Lajos, hírneves magyar tudós ag. 26-án meghalt Párisban a Rue Racine 2. sz. 6-dik emeletén egy padlásszobában, 75 éves korában. (Szül. 1815.) A 40-es évek közepén Széchenyi István gyermekeinek nevelője volt s megismerkedett Petőfivel is, ki állítólag, az ő buzdítására kezdett angolul tanulni. (Életről bővebben Budapesti Hirl. 1891. 245. sz.)

„Hej Debreczen, ha rád emlékezem . . .” Debreczenből írják: A nagyváradi utcán van az a ház, hol Petőfi 1844-ben egy udvari épület-

ben nyomorgott, melynek szobája bár nagy boglyakemenczével volt ellátva, roppantul hideg volt a nagy költőnek, s hol kezeit meleg pipánál melengette. Itt írta a költő a »Hej Debreczen, ha rád emlékezem« cz. híres költeményét. Ezelőtt négy évvel a Debreczenbe rándult írók és művészek táblával látták el ezt a helyet. A ház tulajdonosa Sáska Ignác, debreczeni pékmester volt, egy kis alak, de telve lelkesedéssel Petőfi iránt, ki fogadalmat tett, hogy megtartja ereklyeként a Petőfi-szobát, nem mozdít ott meg semmit, maradjon minden úgy, a hogy Petőfi hagyta. Lelekesedésében annyira ment, hogy lefestette a szoba belsejét a bubos kemenczével, a mint a melletti Petőfi a pipáját szorongatja és ezt a festményt kitette — boltczimernek. A szobát fenn is tartotta eredeti berendezésében. Később Sáska Ignác építkezett. Épített is egy elég diszes házat, hanem nem volt rábírható, hogy a belső kis házacskát is leromboltassa, mert ebben volt a Petőfi-szoba. A táblát is a külső házra tették fel. Időközben azonban Sáska Ignác elhunyt és utána más örökös jött, a ki már nem rajongott a Petőfi-szobáért. Az új tulajdonos az egész kis házat lebontatta a Petőfi-szobával együtt.

Petőfi kardja. Petőfinak a Jókai Mórtól eredő Damjanich-kardhoz hasonló kardja (a szűz Mária képével, kettős kereszttel és feliratokkal) volt. A költő ezt a Vámosy-családnál hagyta s most Hentaller Lajos birtokában van. (Főv. Lapok. 1891. II. 1822. l. 246. sz.)

Petőfi-páholy. Az újaradi »Petőfi«-ről nevezett szabadkőműves páholy egy időre fölfüggesztette működését.